ODNOS EKSTERNE REVIZIJE I UPRAVE TRGOVAČKOG DRUŠTVA

Tomić, Anita

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:737602

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

REFST - Repository of Economics faculty in Split

SVEUČILIŠTE U SPLITU

EKONOMSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

ODNOS EKSTERNE REVIZIJE I UPRAVE TRGOVAČKOG DRUŠTVA

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Ivica Filipović

Student:

Anita Tomić

Split, lipanj, 2016.

SADRŽAJ

1. UVOD ... 3

1.1. Definicija problema ... 3

1.2. Cilj rada ... 4

1.3. Metode rada ... 5

1.4. Struktura rada ... 6

2. KORPORATIVNO UPRAVLJANJE I ULOGA EKSTERNE REVIZIJE U KORPORATIVNOM UPRAVLJANJU ... 7

2.1. Korporativno upravljanje ... 7

2.1.1. Kodeks korporativnog upravljanja ... 13

2.1.2. Glavna skupština / skupština ... 15

2.1.3. Nadzorni odbor ... 17

2.1.4. Uprava ... 20

2.2. Uloga eksterne revizije u korporativnom upravljanju ... 24

2.2.1. Pojmovno određenje, vrste i načela revizije ... 24

2.2.2. Faze revizijskog procesa ... 27

2.2.3. Revizorsko izvješće ... 30

2.2.3.1. Pozitivno izvješće ... 30

2.2.3.2. Modificirano izvješće ... 33

2.2.4. Regulativni okvir eksterne revizije u Republici Hrvatskoj ... 35

2.2.5. Odnos eksterne revizije i uprave trgovačkog društva ... 38

3. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE ODNOSA EKSTERNE REVIZIJE I UPRAVE TRGOVAČKOG DRUŠTVA ... 40

3.1. Opis uzorka istraživanja ... 40

3.2. Testiranje hipoteza o odnosu eksterne revizije i uprave trgovačkog društva ... 40

3.2.1. Utjecaj uprave društva na nepristranost i samostalnost eksterne revizije ... 40

3.2.2. Utjecaj uspješne suradnje uprave i eksterne revizije na povećanje efikasnosti rada uprave i eksterne revizije ... 45

4. ZAKLJUČAK ... 49

LITERATURA ... 51

POPIS SLIKA ... 53

POPIS TABLICA ... 53

PRILOZI ... 54

SAŽETAK ... 56

SUMMARY ... 57

1. UVOD

1.1. Definicija problema

Prisutnost revizije u trgovačkim društvima igra veliku ulogu, jednako za njih same, kao i za veliki broj vanjskih korisnika. Većina autora se slaže da je osnovna uloga revizije prikupljanje informacija i ispitivanje valjanosti prikazanih financijskih izvještaja. Pri tome se misli na usklađenost s unaprijed definiranim kriterijima i normama o financijskim izvještajima. Najčešća klasifikacija revizije je na internu i eksternu, ovisno o tome, tko ju obavlja i za koga je revizija obavljena. Interna revizija obavlja se unutar trgovačkog društva, od strane internih revizora. Krajnji korisnik interne revizije je trgovačko društvo. Eksterna revizija, s druge strane, ima puno širu primjenu. Obavlja se odstrane eksternih revizora. Krajnji korisnici eksterne revizije suvlasnici trgovačkih društava, financijske institucije, poslodavci, radnici, korisnici kredita i dr.

Unutar trgovačkog društva postoje tri tijela, a to su: glavna skupština, nadzorni odbor i uprava društva. Svako od tih tijela zahtijeva, među ostalim, pravovaljane financijske informacije, na osnovi kojih donose poslovne odluke. Revizija je ta koja provjerava vjerodostojnost informacija sadržanih u financijskim izvještajima. S tog aspekta moguće je reviziju promatrati kao vezu ili „sponu“ koja uvjetuje postojanje povjerenja između tijela trgovačkog društva, osobito uprave i korisnika informacija.

Sukladno Međunarodnom revizijskom standardu 260 „Komuniciranje s onima koji su zaduženi za upravljanje“ eksterni revizori imaju obvezu uspostaviti komunikaciju s onima koji su zaduženi za upravljanje trgovačkim društvom. To se odnosi na uspostavu komunikacije s upravom, nadzornim odborom te (glavnom) skupštinom. Ovaj se rad bavi komunikacijom eksterne revizije i uprave trgovačkog društva. Uprava je ta koja vodeći poslovnu politiku trgovačkog društva donosi odluke koje se u vidu izjava reflektiraju u financijskim izvještajima subjekata za čije su poslovanje odgovorni.

U praksi nerijetko zna doći do „sukoba“, odnosno neslaganja na relaciji eksterni revizor – uprava u vezi ključnih pitanja koja se odnose na financijske izvještaje i primjenjiv okvir financijskog izvještavanja. Upravo ovakva razilaženja u razmatranjima i stavovima između revizora i tijela uprave društva mogu biti uzrokom mišljenja s rezervom ili čak negativnog mišljenja eksternih revizora o prikazanim financijskim izvještajima.

Oslanjajući se na prethodno iznesene tvrdnje i spoznaje o eksternoj reviziji i njenoj ulozi u praćenju poslovanja trgovačkih društava problem ovog istraživanja odnosi se na: ***ulogu eksterne revizije u praćenju godišnjih financijskih izvještaja, odnos eksterne revizije i uprave trgovačkog društva te utjecaj tog odnosa na revizorovo mišljenje.***

1.2. Cilj rada

Uz dobro definiran problem istraživanja, potrebno je utvrditi ciljeve istraživanja. Glavni cilj istraživanja je prikazati osnovna saznanja o eksternoj reviziji, korporativnom upravljanju te odnosu eksterne revizije i uprave društva. Kako bi se prikazao odnos eksterne revizije i uprave društva potrebno je empirijski ispitati taj odnos. U tom smislu naglasak je stavljen na testiranje odnosa eksterne revizije i uprave u praksi domaćih trgovačkih društava. Testiranje je provedeno na način da se definiraju hipoteze kojima će se dokazati ili opovrgnuti unaprijed formirana teorijska polazišta.

U svrhu ovog istraživanja testirane su dvije istraživačke hipoteze. U nastavku slijedi kratka argumentacija istraživačkih hipoteza kojima se bavi ovaj rad.

Prva hipoteza glasi:

H_1Uprava društva može imati znatan utjecaj na nepristranost i samostalnost eksterne revizije.

Ova hipoteza nastoji prikazati mogućnost utjecaja uprave na rezultate eksterne revizije. Podaci dobiveni eksternom revizijom predstavljaju povjerenje između onih koji kreiraju financijske izvještaje i onih koji se njima koriste. Na osnovi tih financijskih izvještaja donose se brojne poslovne odluke. Prema tome, važnost nepristranosti i samostalnosti eksterne revizije je velika.

Druga hipoteza glasi:

H_2 Uspješna suradnja uprave društva i eksterne revizije može znatno doprinijeti povećanju efikasnosti rada uprave i eksterne revizije.

Ova hipoteza nastoji prikazati kako rad uprave utječe na učinkovitost rada eksterne revizije, te kako rad eksterne revizije utječe na učinkovitost rada uprave trgovačkog društva. Eksterna revizija je zadužena za oblikovanje i izražavanje mišljenja o financijskim izvještajima, dok je uprava zadužena za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja sukladno primjenjivom

okviru financijskog izvještavanja. Iz prethodno navedenog, stvara se mogućnost razilaženja mišljenja eksterne revizije i uprave glede ključnih pitanja vezanih uz financijske izvještaje i primjenjiv okvir financijskog izvještavanja. U tom smislu, zbog nesuglasnosti u radu, rad uprave može negativno utjecati na rad eksterne revizije i obrnuto.

1.3. Metode rada

Nastojeći odgovoriti na sva otvorena pitanja u ovom radu, korišten je veći broj različitih istraživačkih metoda. S aspekta metoda istraživanja, rad se može podijeliti na dvije cjeline, i to teorijsku i empirijsku. U teorijskom je dijelu korištena znanstvena i stručna literatura.

U nastavku teksta slijedi jednostavan i sažet prikaz metoda koje su primijenjene u teorijskom dijelu rada uz kratku definiciju svake od navedenih metoda.

- Metoda analize – predstavlja raščlanjivanje složenijih cjelina (pojmova, sudova i zaključaka) na jednostavnije sastavne dijelove, te izučavanje svakog dijela zasebno s ciljem što boljeg razumijevanja cjeline.
- Metoda sinteze - odnosi se na proces povezivanja više dijelova ili elemenata u jedinstvenu cjelinu.
- Induktivna metoda - odnosi se na proces induktivnog načina zaključivanja gdje se na temelju pojedinačnih ili zasebnih činjenica o nekoj pojavi dolazi do konkretnih zaključaka o općem sudu.
- Deduktivna metoda - se odnosi na logičko zaključivanje gdje se iz općih stavova, spoznaja ili pretpostavki izvode pojedinačni zaključci.
- Metoda klasifikacija - odnosi se na sistematsku podjelu općeg pojma na zasebne pojmove ili dijelove, a koji su tim pojmom obuhvaćeni.
- Metoda deskripcije - podrazumijeva jednostavan postupak opisivanja činjenica, procesa i/ili predmeta u prirodi i društvu bez znanstvenog tumačenja i objašnjavanja.
- Metoda kompilacije - odnosi se na postupak preuzimanja tuđih rezultata znanstveno-istraživačkog rada, tuđih opažanja, stavova, zaključaka i spoznaja.

U empirijskom dijelu istraživan je odnos eksterne revizije i uprave u domaćim trgovačkim društvima. S ciljem dokazivanja postavljenih hipoteza korištene su sljedeće empirijske istraživačke metode:

- metoda promatranja (predstavlja proces sustavnog praćenja određene pojave u poduzeću/poduzećima i/ili na tržištu)
- metoda anketiranja (predstavlja posebnu metodu kojom se prikupljaju podaci i informacije o stavovima i razmišljanjima ispitanika o određenim pojavama ili činjenicama)
- komparativna metoda (podrazumijeva postupak komparacije više istih ili srodnih činjenica, pojava, odnosa i procesa i traženje sličnosti i/ili razlika među njima).

1.4. Struktura rada

Diplomski rad se sastoji od četiri dijela. Prvi dio je uvodni. U njemu je prikazana problematika samog rada, na kojoj se rad temelji. Zatim su prikazani ciljevi koji se žele postići samim radom te istraživačka metodologija. Sve metode korištene u radu ukratko su objašnjene. Posljednja točka uvodnog dijela je opis strukture diplomskog rada.

Drugi dio definira korporativno upravljanje i ulogu eksterne revizije u korporativnom upravljanju. Na početku je objašnjen kodeks korporativnog upravljanja, a nakon njega tijela trgovačkog društva. Opisani su glavna skupština i nadzorni odbor, a poseban naglasak je stavljen na upravu društva. Zatim slijede objašnjenja o pojmovnom određenju, vrstama i načelima revizije. Nakon uvoda u reviziju, objašnjene su faze revizijskog procesa, koje rezultiraju revizorskim izvješćem. Samo izvješće može biti pozitivno i modificirano. Na kraju je sve zaokruženo objašnjenjem regulativnog okvira eksterne revizije u Republici Hrvatskoj te odnosa eksterne revizije i uprave društva.

Treći dio diplomskog rada odnosi se na empirijsko istraživanje odnosa eksterne revizije i uprave trgovačkog društva. U svrhu istraživanja prikazan je opis samog uzorka istraživanja. Na tom uzorku testirane su istraživačke hipoteze uz prezentiranje dobivenih rezultata.

Četvrti, posljednji dio diplomskog rada odnosi se na zaključna razmatranja gdje su, uz kratak osvrt na provedeno istraživanje, dani zaključni komentari rezultata prikazanih u empirijskom dijelu istraživanja.

2. KORPORATIVNO UPRAVLJANJE I ULOGA EKSTERNE REVIZIJE U KORPORATIVNOM UPRAVLJANJU

2.1. Korporativno upravljanje

Razvoj poduzeća kroz povijest za posljedicu je imao razdvajanje vlasništva i menadžmenta. Velika poduzeća postaju vođena od strane plaćenih menadžera, koji su imali malo ili nimalo vlasništva u glavnici poduzeća.[1] Takva poduzeća pokazala su se vodećima u stvaranju ekonomskog rasta u svim zemljama.[2] Zbog rasta konkurentnosti došlo je i do rasta inovacija na području tehnologije i drugih proizvoda i usluga.

Kroz vrijeme, korporacija je postala pravno zaseban entitet. To znači da je pravno samostalna, tj. da ne ovisi o fizičkim osobama glede vremenskog postojanja, jer je prijenos vlasništva jednostavan i efikasan. Zbog odvajanja postoji još prednosti, naime ovakav sustav omogućuje investitorima da bez vođenja poslovanja ostvare dobit, a menadžerima da bez investicija dobiju priliku za vođenje poslovanja.

U Republici Hrvatskoj korporacija je definirana kao dioničko društvo. U Zakonu o trgovačkim društvima, vezano uz dioničko društvo, naznačeno je:

1. dioničko društvo je trgovačko društvo u kojemu članovi (dioničari) sudjeluju u ulozima u temeljnom kapitalu podijeljenom na dionice,
2. dioničko društvo može imati i samo jednog dioničara,
3. dioničari ne odgovaraju za obveze društva.[3]

Postoji razlika između dva modela korporacija: osnovnog modela korporacije i moderne korporacije. U modernoj korporaciji se dioničari ne promatraju kao jedinstven entitet, nego kao zasebni investitori, koji najčešće posjeduju mali udio u ukupnom broju dionica. Mali udio u dionicama upućuje na mala glasačka prava, a time i na mali utjecaj u definiranju ciljeva korporacije.[4]

[1] Chandler, A. (1994): Scale and Scope: Dynamics of industrial capitalisam, Harvard university press, Cambridge, str. 1.
[2] Chandler, A. (1994): op. cit., str. 3.
[3] Narodne novine, (1993): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 159.
[4] Blair, M. (1995): Ownership and control: Rethinking corporate governance for the twenty-first century, The Brookings Institution, Washington D.C., str. 30.

Razvoj moderne korporacije doveo je do pojave korporativnog upravljanja koju Tipurić definira na sljedeći način: „Korporativno upravljanje (eng. Corporate Governance) bavi se upravljačkim strukturama i procesima u poslovnim sustavima, a može se definirati kao sustav nadzornih mehanizama kojima svi dobavljači krucijalnih inputa trebaju osigurati povrate na svoja ulaganja u poduzeće, ne ugrozivši dugoročni opstanak i prosperitet“.[5]

Prema tome, odgovore na pitanja tko nadzire korporaciju i zašto, kako se korporacijom upravlja i u čijem interesu, treba dati korporativno upravljanje. Moć, ovlasti i odgovornost između menadžera, odbora, dioničara i interesno-utjecajnih skupina predstavljaju korporativno upravljanje u praksi. Ako se korporacijama upravlja na pravilan način s istaknutim ciljem, veća je mogućnost da će se uspjeti prilagoditi promjenama na tržištu, steći konkurentsku prednost i osigurati rast.

Kvalitetno korporativno upravljanje može osigurati konkurentsku prednost preko kvalitetnog i efikasnog smanjenja troškova kapitala i efikasnom uporabom resursa.

Danas se uvelike na konkurentsku prednost gleda kroz ljudski kapital. Radnici znanja su ti koji omogućuju stvaranje bogatstva, a organizacija je ta koja mora pronaći način za privlačenje i zadržavanje takvog tipa radnika.

Organizacija koja najviše utječe na korporativno upravljanje je OECD (Organisation for Economic Co-Operation And Development). Objavljuje standarde, prakse i upute za kvalitetno korporativno upravljanje koji se mogu prilagoditi različitim zemljama. U 2015. godini OECD je posebnu pažnju stavila na zastupanje povjerenja i poboljšanje funkcionalnosti financijskih tržišta.[6]

Izgradnja kvalitetnog sustava korporativnog upravljanja treba pomoći u odgovorima na pitanja: koga menadžeri predstavljaju i zašto; komu menadžeri odgovaraju; kakve su veze menadžera s vlasnicima; kako se menadžeri nadziru i kako se trebaju nadzirati; kakvi su odnosi većinskih i manjinskih dioničara; na koji način se štite prava manjinskih dioničara; kako se korporacija odnosi prema javnosti i potencijalnim ulagačima; kako se u korporacijske

[5] Tipurić, D. (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb, str. 4.
[6] OECD, (2015): G20/OECD Principles of corporate governance, [Internet], raspoloživo na: http://www.oecd.org/corporate/principles-corporate-governance.htm, [01.12.2015.]

poslove uključuju druge interesno-utjecajne skupine, posebice radnici, te kako se štite njihova prava i razmatraju zahtjevi; i kako se iskazuje društvena odgovornost poduzeća.[7]

Za lakše razumijevanje sustava korporativnog upravljanje potrebno je navesti i mehanizme korporativnog upravljanja. Mogu se klasificirati u dvije skupine: interne i eksterne.

Prvo će biti navedeni interni mehanizmi korporativnog upravljanja.

1. Odbor – sredstvo kojim se koriste dioničari za ostvarenje svojih interesa. Moguće su dvije opcije: jedinstveni model direktora tj. upravnog odbora i formiranje dvaju odbora (nadzorni odbor i uprava).
   - Jedinstveni model direktora – u ovom slučaju postoji samo upravni odbor, koji obavlja i nadzornu i upravljačku funkciju. Zajedno rade izvršni i neizvršni direktori. Neizvršni (vanjski) direktori su uglavnom neovisni i objektivni i daju na raspolaganje svoja znanja, umijeća i stručnost. Izvršni direktori su insajderi pa su vise fokusirani na operativne poslovne ovlasti.
   - Dualni model korporativnog upravljanja – karakterizira postojanje dva odbora: nadzorni odbor, koji nadzire i prati poslovanje, te uprava koja upravlja i vodi društvo.
2. Naknade menadžmentu – uglavnom se odnose na visinu naknada, koje moraju biti dovoljno visoke da bude motivirajuće, ali opet s postojanjem nadzora na njima.
3. Koncentracija vlasništva – stvara odnos tj. raspodjelu kontrole i moći između menadžera i vlasnika. Postoji fragmentno i konsolidirano vlasništvo.
   - Fragmentno vlasništvo – poduzeća s velikim brojem dioničara, u kojem niti jedan dioničar nema kontrolni paket dionica.
   - Konsolidirano vlasništvo – poduzeća u kojima postoje dioničari s kontrolnim paketom dionica te utjecajem na upravljačke i poslovne procese.
4. Odnos s interesno-utjecajnim skupinama – može ih se definirati kao pojedince, grupe i organizacije koji posjeduju prava, zahtjeve ili interese od poduzeća.
5. Korporativno izvještavanje – podrazumijeva adekvatno i zakonski propisano objavljivanje relevantnih izvještaja od strane poduzeća. Može biti obvezno izvještavanje, koje je propisano zakonima i dobrovoljno, koje proizlazi iz korporativne politike određenog poduzeća.

[7] Tipurić, D. (2008): op. cit., str. 36.

Zatim postoje i eksterni mehanizmi korporativnog upravljanja.

1. Tržište za korporativnu kontrolu - eksterna sila koja djeluje na menadžere, tako da djeluju u skladu s interesima dioničara. Ovdje se ne radi samo o dioničarima, već i o nadzoru nad poduzećem i efikasnoj uporabi resursa.[8]
2. Zakonodavni i regulativni okvir - kvalitetna zakonska regulativa usklađena na nacionalnim razinama zemalja dovodi do širenja i jačanja dobre prakse korporativnog upravljanja.
3. Zaštita manjinskih dioničara – manjinski dioničari su zaštićeni ponajviše načelima korporativnog upravljanja od strane OECD-a.
4. Konkurentni uvjeti – slobodno tržište omogućuje dobro korporativno upravljanje. Najbolja i najefikasnija poduzeća u tim uvjetima će prosperirati, a lošija nazadovati, što je pretpostavka slobodnog tržišta.[9]

Problemi koji proizlaze iz korporativnog upravljanja, rezultat su djelovanja različitih interesa, potreba i zahtjeva. Sve to utječe na poslovanje korporacije. Neki od tih karaktera su ekonomske, a neki socijalne naravi. Osnovna svrha korporacije je svakako ekonomska, ali to ne znači da se smije zanemariti socijalna komponenta. Shodno tome korporacija se može promatrati kao socijalni sustav s mnogobrojnim i različitim ciljevima. To je sustav koji ima zadatak uskladiti brojne interese, kako bi na kraju lakše ostvario svoj osnovni cilj ekonomske naravi. „Budi etičan, budi odgovoran i budi profitabilan“ postaje misao vodilja suvremene korporacije.[10]

Ovisno o odnosima u korporaciji, mogu se razlikovati dva sustava korporativnog upravljanja:

1. otvoreni sustav (angloamerički),
2. zatvoreni sustav (europsko-kontinentalni).

Otvoreni (tržišni) sustav

Otvoreni sustav korporativnog upravljanja je sustav u kojemu funkcija vlasništva i funkcija kontrole djeluju zasebno. To je sustav vlasništva s velikim brojem malih dioničara. Zbog velike disperzije moći, većina dioničara nema veliki utjecaj na korporativna pitanja. Zbog

[8] Tipurić, D. (2008): op. cit., str. 36-71.
[9] Tipurić, D. (2008): op. cit., str. 71-82.
[10] Stainer, A., Stainer, L. (1998): Business performance – a stakeholder approach, International journal of business performance management, 1 (1), str. 5.

velike brojnosti dioničara, otežano je udruživanje dioničara u svrhu povećanja moći i mogućnosti odlučivanja u korporaciji.

Funkciju kontrole posjeduje menadžment, koji praktički donosi sve važnije odluke vezane uz korporaciju. Nadzor nad menadžmentom zapravo nema niti jedna interesno-utjecajna skupina. To im daje priliku da iskorištavaju situaciju, da djeluju više za svoj interes, nego za interes dioničara. U tom slučaju, dioničarima preostaje samo jedna mogućnost, a to je prodaja dionica. Ako određeni broj dioničara proda svoje dionice, tržišna vrijednost dionica će pasti. Ako pad bude dovoljno velik, može doći do preuzimanja korporacije, čiji novi vlasnici mogu smijeniti menadžment. To je jedina prava prijetnja za menadžere, koja ih sprječava da djeluju protivno interesima dioničara. Ovakav pristup djelovanja korporacije tj. menadžera u pravom smjeru naziva se tržište za korporativnu kontrolu.

Ovaj sustav zove se još angloamerički sustav jer je uglavnom zastupljen u SAD-u i Velikoj Britaniji. Radi se uglavnom o jako velikim korporacijama. Ovakav tip korporacija dioničarima omogućuju kreiranje što boljeg vlastitog portfelja, zbog velike likvidnosti i fleksibilnosti tržišta dionica. Također imaju i jako dobar protok informacija, preko korporativnog izvještavanja i kvalitetnu zaštitu manjinskih dioničara, što je u ovom slučaju od krucijalne važnosti.

Zatvoreni (insajderski) sustav

Zatvoreni sustav korporativnog upravljanja je sustav u kojemu je uvelike prisutna vlasnička koncentracija. U ovom sustavu ne postoji jedinstveni odbor direktora, već funkcije upravljanja i nadzora preuzimaju uprava i nadzorni odbor.

Mali broj dioničara, tj. svega nekoliko njih, imaju veliki broj dionica, pa samim time i moć u korporaciji. Manjinski dioničari, s druge strane, postaju ugroženi od strane velikih dioničara, osobito ako nije izgrađen mehanizam zaštite manjinskih dioničara. Zbog straha od gubitka kontrolnog paketa dionica, većinski dioničari mogu se udruživati s različitim interesno-utjecajnim skupinama. Na taj način su u mogućnosti stvarati otpor promjenama, koji ide na štetu malim dioničarima.

Vodeći problemi koji se javljaju u zatvorenom sustavu su piramidiranje i tuneliranje. Piramidiranjem se naziva situacija u kojoj neki vlasnici imaju veću kontrolu nad poduzećem nego što posjeduju udjela u vlasništvu. To se postiže horizontalnim i vertikalnim piramidalnim angažmanom. Na taj način određena skupina vlasnika može sebi povećati

kontrolu nad poduzećem. Tim putem omogućuju transfer resursa van samog poduzeća u svoju korist i to se zove tuneliranje.

U tranzicijskim zemljama je prisutan zatvoreni sustav, pa tako i u Republici Hrvatskoj. Postoji velika razlika između zatvorenog sustava u razvijenim zemljama i zemljama u tranziciji. Zbog karakteristične povijesti u tranzicijskim zemljama se od zatvorenog sustava preuzelo mnogo više nedostataka, a manje prednosti u odnosu na razvijene zemlje. Dobra praksa korporativnog upravljanja nije se dobro razvila, što zbog loše pravne infrastrukture, što zbog ne odgovarajućih financijskih institucija.

Najvažniji problemi korporativnog upravljanja u tranzicijskim zemljama su:

1. nerazdvajanje vlasničke, nadzorne i izvršne uloge unutar korporacije,
2. upotrebom različitih mehanizama glasačkih punomoći dolazi do koncentracije kontrole u rukama top menadžmenta,
3. moguće komplikacije u odnosima koje se pojavljuju dok se povezuju zaposleničke i kontrolne funkcije- sudjelovanje zaposlenika u nadzornim odborima,
4. rijetka nazočnost vanjskih stručnjaka u nadzornim tijelima.[11]

Sve je to posljedica postojanja socijalizma na tim područjima. Sve su te zemlje imale veliki broj korporacija u rukama države. Nakon dolaska kapitalizma, te iste korporacije je valjalo privatizirati. Problem je nastao, jer se privatizacija provodila na što brži način, smatrajući da će se strukture korporativnog upravljanja naknadno kreirati. Na taj način, došlo je do loše korporativne prakse i korporativne kulture. Zbog toga dolazi do sporijeg priljeva stranih investicija. Mada su za ovo područje strane investicije ključne, jer su put za razvoj kvalitetnog korporativnog upravljanja i korporativne kulture te stvaranja konkurentnosti.

U 2015. godini stanje u korporativnom upravljanju u Republici Hrvatskoj i dalje nije na zadovoljavajućoj razini. Prema istraživanju Tipurića manji broj društava slijedi dobru praksu, dok većina ima nezadovoljavajuću razinu kvalitete korporativnog upravljanja. U globalu, praksa korporativnog upravljanja usmjerena je na poštivanje zakonskih odredbi i drugih normi iz regulatornog okvira, što se najviše odnosi na segment transparentnosti i objave informacija, prava dioničara i revizije i interne kontrole. Nadalje, još uvijek u Republici Hrvatskoj nije razvijena svijest u segmentu naknada i nagrađivanja. Što se tiče odbora, i

[11] Pučko, D. (2005): Corporate governance in European transition economics: Emerging models, Management, Journal of contemporary management issues, 10 (1) str. 10-11.

upravnog i nadzornog, u Republici Hrvatskoj postoji mnogo prostora za unaprjeđenje djelovanja. Još preostaju segmenti upravljanje rizicima i društveno odgovorno poslovanje, koji su se pokazali kao jako neujednačeni u praksi, jer se samo manji dio društva iz uzorka uključuje u procese i aktivnosti koji se odnosi na važne dimenzije korporativnog upravljanja.[12]

2.1.1. Kodeks korporativnog upravljanja

Na međunarodnoj razini OECD je definirala Načela korporativnog upravljanja radi podizanja kvalitete korporativnog upravljanja, povećanja konkurentske prednosti i općenito razvoja tržišta kapitala. Republika Hrvatska je izmjenama Zakona o trgovačkim društvima u 2004. godini prihvatila Načela korporativnog upravljanja. Par godina kasnije, točnije 4. travnja 2007. zajedničkom suradnjom, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA) i Zagrebačka burza objavile su javnosti Kodeks korporativnog upravljanja. Kodeks predstavlja načela za korporativno upravljanje bazirana na nacionalnoj razini.

Objavljen je i novi Kodeks korporativnog upravljanja 2010. godine. Naime, bilo je potrebno revidirati postojeći Kodeks, kako bi bio usklađen s aktualnim Zakonom o tržištu kapitala, Zakonom o trgovačkim društvima i Pravilima Zagrebačke burze. Ovaj Kodeks u potpunosti slijedi načela europskih direktiva iz područja korporativnog upravljanja.[13]

Omogućavanje objedinjenja korporativnih podataka na jednom mjestu s naglaskom na transparentnost informacija, predstavlja veliko olakšanje za rad investitora. Ovakav napredak u korporativnom upravljanju preduvjet je za razvoj tržišta kapitala.

Stoga je HANFA 2011. godine pokrenula izradu Godišnjeg izvještaja o korporativnom upravljanju. Cilj je obuhvatiti sve korporativne podatke na godišnjoj razini na jednom mjestu. Tome trebaju pristupiti svi izdavatelji čiji su vrijednosni papiri uvršteni na tržište Zagrebačke burze d.d. Izrada godišnjih izvještaja o korporativnom upravljanju predstavlja sliku kulture korporativnog upravljanja i dosegnutu razinu korporativnog upravljanja izdavatelja u odnosu na stanje korporativnog upravljanja u regiji i Europskoj uniji.[14]

---

[12] Tipurić, D. (2015): Korporativno upravljanje u Hrvatskoj, Centar za istraživanje i razvoj upravljanja d.o.o., Zagreb, str. 235-236.
[13] Zagrebačka burza (2010): Objavljen novi Kodeks korporativnog upravljanja, [Internet], raspoloživo na: http://zse.hr/default.aspx?id=33485, [14.12.2015.].
[14] HANFA (2011): Korporativno upravljanje, [Internet], raspoloživo na: http://www.hanfa.hr/HR/nav/203/korporativno-upravljanje.html, [14.12.2015].

Poduzeća u Republici Hrvatskoj, trebaju vlastita načela poslovanja prvotno prilagoditi načelima na nacionalnoj razini, tj. Kodeksu korporativnog upravljanja. Nakon toga, treba ih prilagoditi Načelima korporativnog upravljanja na međunarodnoj razini.

Poduzeća, sama po sebi, nemaju zakonsku obvezu primjene Kodeksa i Načela. Sve je bazirano na dobrovoljnoj osnovi. Ako se odluče primjenjivati Kodeks i Načela, bilo u cjelini, bilo samo određeni dio, članovi uprave i nadzornog odbora obvezni su potpisati izjavu o tome. U izjavi je potrebno naznačiti koji dio su odlučili prihvatiti, a koji ne, jer se s prihvaćanjem Načela i Kodeksa povećava povjerenje investitora prema samom poduzeću.

Postoje dvije skupine ciljeva Kodeksa korporativnog upravljanja:

- uspostaviti standarde korporativnog upravljanja i transparentnosti poslovanja kako bi omogućili što lakši pristup kapitalu uz što niže troškove,
- omogućiti kvalitetnim upravljanjem, te nadzorom poslovnih i upravljačkih funkcija, zaštitu investitora i drugih nositelja interesa.[15]

Temeljna načela Kodeksa korporativnog upravljanja su:

- transparentnost poslovanja,
- jasno razgraničene procedure za rad nadzornog odbora, uprave i drugih tijela,
- izbjegavanje sukoba interesa,
- efikasna unutarnja kontrola,
- efikasan sustav odgovornosti.[16]

Propisi kodeksa usmjereni su na nadogradnju korporativnih odnosa koji proizlaze iz važećih zakona, međunarodnih načela i iskustava najbolje prakse korporativnog upravljanja.[17]

U kolikoj su se mjeri načela Kodeksa korporativnog upravljanja ostvarila, ocjenjuju se s obzirom na tri najznačajnije interesne skupine: a) dioničare i investicijsku javnost, b) upravu, nadzorni odbor i zaposlenike te c) unutarnju i vanjsku reviziju poslovanja. Da bi se postigla

[15] Zagrebačka burza (2007): Kodeks korporativnog upravljanja, [Internet], raspoloživo na: http://www.zse.hr/UserDocsImages/docs/Kodeks_HR.pdf, [02.12.2015.].
[16] Ibid.
[17] HANFA (2010): Kodeks korporativnog upravljanja, [Internet], raspoloživo na: http://www.hanfa.hr/getfile/6627/Kodeks%20korporativnog%20upravljanja.pdf, [10.12.2015.].

maksimalna moguća usklađenja pojedine interesne skupine s načelima Kodeksa korporativnog upravljanja, preporučuju se razne mjere i postupci od strane samog Kodeksa.[18]

Kodeks korporativnog upravljanja i njegove smjernice, temelje se na načelu „Postupi ili objasni". Naime, poduzeće je dužno na propisanom obrascu (godišnji upitnik koji je sastavni dio Kodeksa) navesti ako se nije djelomično ili u potpunosti pridržavalo smjernica iz Kodeksa. U tom slučaju od poduzeća se zahtjeva obrazloženje zbog čega je došlo do neprimjene ili odstupanja od preporuka.[19]

2.1.2. Glavna skupština / skupština

U prošlosti se glavna skupština nazivala još „najvišim tijelom" društva. Imala je takav položaj u trgovačkom društvu da je mogla staviti izvan snage sve odluke koje su ranije donijeli uprava i nadzorni odbor. Danas postoji jasna podjela nadležnosti u poslovanju uprave, nadzornog odbora i glavne skupštine.[20]

U nadležnost poslova kojima se bavi glavna skupština, a koji su propisani Zakonom o trgovačkim društvima ulaze:

- izbor i opoziv članova nadzornog i upravnog odbora,
- raspodjela dobiti,
- davanje razrješnice članovima nadzornog i upravnog odbora te uprave,
- imenovanje revizora društva,
- izmjene statuta,
- povećanje ili smanjenje temeljnog kapitala,
- imenovanje revizora za ispitivanje radnji pri osnivanju društva ili radnji vođenja poslova društva, te određivanje visine naknade koja mu pripada za obavljeni rad,
- određivanje uvrštenja dionica na tržište kapitala te njihovo povlačenje,
- prestanak društva.[21]

Iako su nadležnosti, prava, obveze i sl. točno određene Zakonom o trgovačkim društvima, sama definicija glavne skupštine nije propisana tim zakonom. Takav pristup objašnjenja

[18] HANFA (2011): Korporativno upravljanje, [Internet], raspoloživo na: http://www.hanfa.hr/HR/nav/203/korporativno-upravljanje.html, [10.12.2015].
[19] Ibid.
[20] Barbić, J., Buljan, V., Porobija, B. (1996): Organi dioničkog društva, Organizator, Zagreb, str. 49.
[21] Narodne novine, (1993): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 275.

glavne skupštine je razumljiv, jer je dovoljno reći da se radi o tijelu društva, a iz odredbi Zakona proizlazi pravna narav tijela, tko ga čini, kako djeluje i koje mu je mjesto među ostalim tijelima dioničkog društva.[22]

Glavnu skupštinu društva čine dioničari društva koji se odazovu pozivu za njeno održavanje. Prilikom održavanja glavne skupštine dioničari ostvaruju svoja upravljačka prava i na taj način se stvara volja društva i dionička demokracija.[23] Tu volju društva izvršava uprava, odnosno izvršni direktori, a u nekim slučajevima i nadzorni ili upravni odbor.[24]

Kada se kaže da na glavnoj skupštini dioničari ostvaruju svoja upravljačka prava, ne misli se na poslove koje društvo ugovara s drugim osobama. To spada u nadležnost rada uprave, već tu ulaze samo one stvari koje su bitne za društvo, o kojima odlučuju članovi u okvirima svojih upravljačkih prava.[25]

Dok se u razvijenim europskim zemljama razlikuje redovita i izvanredna skupština, u Republici Hrvatskoj postoje glavna i posebna skupština. U radu glavne skupštine imaju pravo sudjelovati svi dioničari, dok u posebnoj mogu sudjelovati samo oni za koje je u Zakonu ili statutu propisano da donose posebne odluke. Razlika je u tome što sazivanje posebne skupštine mogu zahtijevati dioničari s pravom glasa koji posjeduju najmanje deseti dio u cjelokupnom udjelu dionica, na temelju kojih mogu sudjelovati u donošenju odluka i glasati na takvoj skupštini.[26]

Društvo s ograničenom odgovornošću kao društvo kapitala također ima upravu, nadzorni odbor i skupštinu društva. Za razliku od dioničkih društava, društva s ograničenom odgovornošću imaju veću autonomiju u uređivanju odnosa i minimalne zakonske propise.[27]

Skupština je osnovno tijelo društva s ograničenom odgovornošću. U radu je dosta fleksibilnija u odnosu na glavnu skupštinu dioničkog društva. Naime, ne postoji zakonska obveza po kojoj su članovi skupštine obvezni prisustvovati na njenom održavanju. Zapravo, odluke se mogu donositi i izvan skupštine, u pisanom obliku, ako članovi izjave da su suglasni na takav način donošenja odluka.[28]

[22] Barbić, J. (2010.): Pravo društava, Organizator, Zagreb, str. 1066.
[23] Mintas-Hodak, Lj. (2010): Osnove trgovačkog prava, Mate d.o.o., Zagreb, str. 125.
[24] Barbić, J. (2010): op. cit., str. 1067.
[25] Ibid.
[26] Barbić, J. (2010): op. cit., str. 1070.
[27] Barbić, J. (2010): op. cit., str. 319.
[28] Mintas-Hodak, Lj. (2010):op. cit., str. 168.

Skupština se može sastojati i od samo jednog člana. U tom slučaju taj član, po donošenju odluke, mora o tome sastaviti zapisnik i potpisati ga.[29] U tom slučaju vidljivo je da u stvarnosti, odluke u društvu s ograničenom odgovornošću donose uglavnom članovi društva i da su oni ti koji posjeduju najveću razinu odlučivanja a ne tijela društva.[30]

U nadležnosti skupštine spadaju odlučivanje o financijskim izvještajima društva, izvješću uprave o stanju društva, ako ga je društvo dužno izraditi, upotrebi ostvarene dobiti i pokrivanju gubitka, davanju razrješnice članovima uprave i nadzornog odbora, ako ga društvo ima itd. Nadležnosti skupštine se mogu proširiti ili smanjiti društvenim ugovorom.[31]

2.1.3. Nadzorni odbor

Nadzorni odbor je tijelo trgovačkog društva, karakteristično za kontinentalne sustave korporativnog upravljanja. Zajedno s upravom društva čini dvojnu upravljačku strukturu poduzeća, u kojoj je uprava zadužena za funkciju vođenja i upravljanja, a nadzorni odbor za funkciju kontrole, nadgledanja i praćenja poslovanja društva.[32]

Shodno tome, nadzorni odbor i uprava društva su dužni surađivati u najboljem interesu društva, sukladno propisima i internim aktima društva. To znači da na sjednicama nadzornog odbora trebaju prisustvovati svi članovi uprave, osim naravno u situacijama kad nadzorni odbor raspravlja o pitanjima koja direktno utječu na upravu ili neke članove uprave.[33]

Nadzorni odbor kao tijelo kojemu je osnovna funkcija nadzor vođenja poslovanja društva[34], predstavlja svojevrsnu sponu između vlasnika dionica i vrhovnog menadžmenta. To znači da nadzorni odbor povezuje veliki broj ulagača dioničkog društva (koji uglavnom imaju različite interese) s malom i moćnom skupinom vrhovnih menadžera koji predstavljaju upravu.[35] U uvjetima heterogenosti vlasničke strukture, ali u ovom slučaju bez postojanja nadzornog odbora, doći će do rasta moći na strani vrhovnog menadžmenta.[36]

Prema Zakonu o trgovačkim društvima nadležnosti nadzornog odbora su:

---

[29] Ibid.
[30] Barbić, J. (2010): op. cit., str. 425.
[31] Narodne novine, (1993): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 441.
[32] Prema: Tipurić, D. (2008): op. cit., str. 389.
[33] HANFA (2010): Kodeks korporativnog upravljanja, [Internet], raspoloživo na: http://www.hanfa.hr/getfile/6627/Kodeks%20korporativnog%20upravljanja.pdf, [12.1.2016.].
[34] Mintas-Hodak, Lj. (2010): op.cit., str. 112.
[35] Tipurić, D. (2008): op. cit., str. 389.
[36] Tipurić, D. (2008): op. cit., str. 390.

- nadziranje vođenja poslovanja društva,
- pregledavanje i nadziranje poslovnih knjiga i dokumentacije društva, blagajne, vrijednosnih papira i sl., također nadzorni odbor daje nalog revizoru za ispitivanje godišnjih financijskih izvješća društva i koncerna,
- podnošenje pisanog izvješća glavnoj skupštini u kojemu je dužan navesti: djeluje li društvo u skladu sa zakonom i aktima društva te odlukama glavne skupštine, jesu li godišnja financijska izvješća u skladu sa stanjem u poslovnim knjigama te pokazuju li ispravno imovinsko i poslovno stanje društva, te mišljenje o prijedlogu uprave o upotrebi dobiti i pokrića gubitka u društvu,
- sazivanje skupštine društva onda kad je to potrebo za dobrobit društva,
- vođenje poslovanja ne može obavljati nadzorni odbor, mada se statutom ili odlukom nadzornog odbora može odrediti da se neke vrste poslova mogu obavljati ali samo uz prethodnu suglasnost tog odbora.[37]

Nadziranje vođenja poslovanja društva može se podijeliti u dvije skupine: tekući nadzor i preventivni nadzor. Tekući nadzor predstavlja nadzor nad poslovima koji su obavljeni i poslovima koji su tijeku. Preventivni nadzor predstavlja nadzor donošenja odluka o vođenju društva.[38]

U propisima se ne određuje točan broj članova nadzornog odbora, ali se postavlja okvir na osnovi kojega se statutom određuje broj članova. Najveći dopušteni broj članova određuje se prema visini temeljnog kapitala (iznos temeljnog kapitala naveden u statutu i u sudskom registru) prema kojemu:

- društva koja imaju temeljni kapital do 12.000.000 kuna mogu imati maksimalno 9 članova,
- društva koja imaju temeljni kapital od 12.000.000 do 80.000.000 kuna mogu imati maksimalno 15 članova,
- društva koja imaju temeljni kapital veći od 80.000.000 kuna mogu imati maksimalno 21 člana u nadzornom odboru.[39]

[37] Narodne novine, (1993): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 263.
[38] Tipurić, D. (2008): op. cit., str. 392.
[39] Barbić, J. (2010): op. cit., str. 838-839.

U hrvatskom sustavu korporativnog upravljanja nadzorni odbor mora imati najmanje tri člana s tim da njihov broj mora biti neparan.[40] Članove nadzornog odbora bira glavna skupština, a oni moraju zadovoljiti određene ograničavajuće kriterije:

- ne može istovremeno biti član uprave društva,
- ne može istovremeno biti član nadzornog odnosno upravnog odbora u deset društava,
- ne može istovremeno biti član uprave ovisnog društva,
- član nadzornog odbora ne može biti član uprave drugog društva u čijem se nadzornom odnosno upravnom odboru nalazi član uprave društva.[41]

Izbor članova nadzornog odbora se provodi na različite načine u različitim zemljama. Najčešće se provodi postupak pri kojemu članove nadzornog odbora bira glavna skupština. Međutim, u nekim zemljama odbacuju taj postupak i koriste postupak koopcije. Postupak koopcije označava odabir novih članova nadzornog odbora od strane trenutnog članstva nadzornog odbora, bez sudjelovanja drugih tijela i njihovih članova. U hrvatskom sustavu se taj postupak ne koristi, ali postojeći članovi nadzornog odbora predlažu glavnoj skupštini nove članove nadzornog odbora.[42]

Sastav članova nadzornog odbora trebaju činiti neovisni članovi koji nisu u poslovnim, obiteljskim i drugim vezama s društvom, većinskim dioničarom ili grupom većinskih dioničara ili članovima uprave ili nadzornog odbora. Ako ipak dođe do stvaranja pritiska ili drugih ograničenja na rad člana nadzornog odbora, on je osobno dužan o tome obavijestiti nadzorni odbor, te zauzeti neovisno stajalište prilikom glasovanja ili ponuditi ostavku.[43]

U društvu s ograničenom odgovornošću nadzorni odbor nije obvezno tijelo društva. Sukladno Zakonu o trgovačkim društvima društvo s ograničenom odgovornošću treba formirati nadzorni odbor u sljedećim slučajevima:

- ako je prosječan broj zaposlenih u toku godine dana veći od 200,
- ako je to društvo koje obavlja djelatnost propisano posebnim zakonom,
- ako je temeljni kapital veći od 600.000 kn i ako ima više od 50 članova,

[40] Članom nadzornog odbora može biti svaka poslovno sposobna fizička osoba.
[41] Narodne novine, (1993): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 255.
[42] Tipurić, D. (2008): op. cit., str. 391.
[43] HANFA (2010): Kodeks korporativnog upravljanja, [Internet], raspoloživo na: http://www.hanfa.hr/getfile/6627/Kodeks%20korporativnog%20upravljanja.pdf, [12.1.2016.].

- ako društvo jedinstveno vodi dionička društva ili društva s ograničenom odgovornošću koja moraju imati nadzorni odbor ili s više od 50% sudjeluje u njima s neposrednim udjelom u temeljnom kapitalu, a u oba slučaja je broj zaposlenih u nekome od društava ili u svima u prosjeku veći od 200,
- ako je društvo komplementar u komanditnom društvu, a prosječan broj zaposlenih u oba društva zajedno je veći od 200.[44]

Društvo i u drugim slučajevima može imati nadzorni odbor, ako se to odredi društvenim ugovorom. Najčešće se nadzorni odbor sastoji od 3 člana, osim ako društvenim ugovorom nije propisano drugačije, ali mora biti neparan broj. Također, potrebno je odrediti predsjednika nadzornog odbora i najmanje jednog njegovog zamjenika.[45]

2.1.4. Uprava

Uprava je tijelo dioničkog društva koje je ovlašteno voditi poslove društva i zastupati društvo na vlastitu odgovornost. Neki od tih poslova su: odlučivanje o organizaciji i vođenje poslovanja društva, poslovi prema trećim osobama, vođenje poslovnih knjiga, izrada financijskih izvještaja i sl. Prilikom obavljanja svih tih poslova, interes društva mora biti na prvom mjestu. Kad se govori o interesu društva, misli se na interes dioničara, interes zaposlenih i opći interes. Tu se treba voditi briga o tome da svi interesi budu zadovoljeni, a ne samo neki.[46]Mada se kao najvažniji interes društva može navesti sposobnost društva da dugoročno i održivo ostvaruje profitne stope.[47]

Prilikom obavljanja poslova vođenja društva postoje dvije opcije:

- ako se uprava sastoji od više osoba, članovi uprave ovlašteni su da vode poslove samo zajedno, ako su glasovi članova podjednako podijeljeni, odlučujući je glas predsjednika uprave,[48]
- statutom se može odrediti i drugačiji način vođenja poslova, pa tako svaki od članova može biti zadužen za vođenje pojedinog područja društva i sl.[49]

[44] Mintas-Hodak, Lj. (2010): op. cit., str. 164.
[45] Mintas-Hodak, Lj. (2010): op.cit., str. 165.
[46] Barbić, J. (2010): op. cit., str. 709-711.
[47] Mintas-Hodak, Lj. (2010): op.cit., str. 104.
[48] Narodne novine, (1993): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 240.
[49] Mintas-Hodak, Lj. (2010): op.cit., str. 104.

Zastupanje društva predstavlja vođenje poslova društva prema trećim osobama. Treće osobe mogu biti zaposleni i dioničari, bitno je samo da se radi o odvojenim pravnim subjektima s kojima može nastati pravni odnos.[50]

Karakteristike zastupanja su sljedeće:

- uprava zastupa društvo pred sudom i drugim organima vlasti,
- ako uprava ima više članova, zastupanje se radi samo zajedno,
- zastupanje se može urediti statutom, tako da su za zastupanje ovlašteni pojedini članovi uprave sami ili s prokuristom,
- članovi uprave potpisuju se u ime društva pri čemu trebaju navesti tvrtku društva i svojstvo članova uprave.[51]

U ostale dužnosti rada uprave ubraja se pripremanje ugovara, odluka i akata koje donosi glavna skupština. Također njena je dužnost provesti odluke koje donosi glavna skupština. O cjelokupnom poslovanju, tj. o politici poslovanja, rentabilnosti, tijeku poslovanja i sl. treba izvijestiti nadzorni odbor. Jednom godišnje dužna je podnijeti izvješće glavnoj skupštini o stanju društva ili konsolidirano godišnje izvješće ako društvo posjeduje jedno ili više ovisnih društava.[52]

Uprava se sastoji od jedne ili više osoba. Ako ima više članova potrebno je jednog od njih imenovati predsjednikom. Članove uprave i predsjednika uprave imenuje nadzorni odbor, i to na vrijeme od 5 godina, s mogućnošću da ih opet imenuje. Također nadzorni odbor ima sposobnost opozvati svoju odluku glede imenovanja osobe članom ili predsjednikom uprave, ako naravno za to ima valjane razloge kao što su:

- gruba povreda dužnosti,
- nesposobnost za uredno obavljanje dužnosti,
- izglasavanje nepovjerenja prema članu uprave na glavnoj skupštini.[53]

Članom uprave može biti bilo koja poslovno sposobna fizička osoba, mada se statutom mogu dodati još neki uvjeti i svojstva. Također postoje i ograničenja prisilno pravne naravi za imenovanje članova uprave ili predsjednika uprave. Prema tome članom uprave ne može biti osoba koja:

[50] Barbić, J. (2010): op. cit., str. 714-716.
[51] Narodne novine, (1993): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 241.
[52] Mintas-Hodak, Lj. (2010): op. cit., str. 106.
[53] Mintas-Hodak, Lj. (2010): op. cit., str. 107.

- je član nadzornog odbora, iznimka u slučaju da je zamjenik člana uprave, ali ne duže od godine dana,
- je kažnjena za kazneno djelo zlouporabe stečaja, zlouporabe u postupku stečaja, pogodovanja vjerovnika ili povrede obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga, i to na vrijeme od 5 godina nakon pravomoćnosti presude,
- posjeduje izrečenu mjeru sigurnosti zabrane obavljanja zanimanja koje je u cijelosti ili djelomično obuhvaćeno predmetom poslovanja društva, za vrijeme trajanja te zabrane.[54]

Članovi uprave su samostalni u obavljanju poslova društva. Pri tome moraju voditi računa da obavljaju poslove vođenja i zastupanja društva po principu urednog i savjesnog gospodarstvenika. Dužni su također čuvati poslovnu tajnu društva. Ako dođe do odstupanja od navedenog načina vođenja poslovanja, članovi uprave odgovaraju za nanesenu štetu društvu kao solidarni dužnici. Ako se pak utvrdi da su članovi uprave postupali po nalogu glavne skupštine, obveza naknade štete ne postoji. Mada postupanje po nalogu nadzornog odbora ne oslobađa članove uprave od nastale odgovornosti.[55]

U slučaju društva s ograničenom odgovornošću, uprava čini tijelo društva bez kojeg ono pravno ne može postojati. Uprava izražava volju društva prema trećim osobama i izražava poslovnu sposobnost društva. Kod društva s ograničenom odgovornošću uprava mora postojati i prije nastanka društva kao pravne osobe. To znači da je potrebno imenovati upravu u fazi preddruštva. U toj situaciji dužnost uprave je da prikupi poslovne udjele članova, da brine o uloženome te da vodi poslove društva koje će zapravo tek nastati. Dužna je također sama ili zajedno s predsjednikom nadzornog odbora (ako to tijelo postoji u društvu), podnijeti prijavu za upis društva u sudski registar. Samo uprava može podnijeti tu prijavu, ako je podnese netko drugi, sud tu prijavu može odbaciti. [56]

Za razliku od dioničkog društva u kojemu su strogo propisane ovlasti koje se dodjeljuju upravi, u društvu s ograničenom odgovornošću postoji veliki stupanj autonomije da se društvenim ugovorom uredi koji poslovi pripadaju upravi, a koji drugim tijelima društva. Tako se u ovom slučaju o vođenju poslova koje obavlja uprava može govoriti u užem i u širem smislu. Vođenje poslova u užem smislu podrazumijeva samo tekuće vođenje poslova, dok vođenje poslova u širem smislu podrazumijeva, uz tekuće vođenje poslova, i postavljanje

[54] Narodne novine, (1993): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 239.
[55] Mintas-Hodak, Lj. (2010): op. cit., str. 108-109.
[56] Barbić, J. (2010): op. cit., str. 327.

načela poslovne politike poduzeća i opće upravljanje poduzećem. Sve te radnje osnovane su s jednim ciljem, što znači da je uprava dužna i ovlaštena poduzeti sve mjere koje su potrebne da bi se ostvarilo i unaprijedilo poslovanje društva s osobljem i financijskim sredstvima kojima ona raspolaže, a pri tome postupajući po pravilima urednog vođenja poslovanja.[57]

Zastupanje društva se provodi po istom principu kao i kod dioničkog društva. Zastupanjem se smatra poduzimanje pravnih radnji prema trećim osobama koji su odvojeni pravni subjekti. Zato radnje pojedinih tijela koje se tiču drugih tijela ne smatraju se zastupanjem.

Ono što je Zakonom o trgovačkim društvima točno naznačeno je da je uprava ta koja je zadužena za uredno vođenje poslovnih knjiga društva i izradu financijskih izvještaja. Ti izvještaji zajedno s izvješćima o stanju društva moraju se dostaviti nadzornom odboru društva (naravno ako nadzorni odbor postoji u društvu) i skupštini društva. Ako je u toj godini obavljena revizija financijskih izvještaja, onda je potrebno i revizorska izvješća dostaviti navedenim tijelima.[58]

Kad je riječ o sastavu uprave, vrijede ista pravila i ograničenja kao i kod uprave dioničkog društva. Ono što se razlikuje je da članove uprave ne bira nadzorni odbor kao kod dioničkog društva, već članovi društva, mada se to može i drugačije urediti društvenim ugovorom. Na taj način moguće je da se društvenim ugovorom odredi da se svi članovi društva imenuju članovima uprave. Vremensko ograničenje za izvršavanje funkcije člana uprave ne postoji, tako da mandat članova uprave traje do opoziva. Mada članovima društva ostaje mogućnost da svojom odlukom mogu opozvati članove uprave u svakom trenutku. Također predsjednik i član uprave u svako doba mogu dati ostavku. Ako postoji valjan razlog za podnošenje ostavke, a na njoj nije naznačeno od kada ona stupa na snagu, ostavka stupa na snagu od onog dana kada je izjavljena društvu. U drugom slučaju ostavka stupa na snagu nakon 14 dana od dana podnošenja.[59]

[57] Barbić, J. (2010): op. cit., str. 357-358.
[58] Prema: Mintas-Hodak, Lj. (2010): op. cit., str. 161.
[59] Mintas-Hodak, Lj. (2010): op. cit., str. 162-163.

2.2. Uloga eksterne revizije u korporativnom upravljanju

Eksterna revizija je neophodna u korporativnom upravljanju. Primjenom rezultata do kojih se došlo obavljanjem revizijskih aktivnosti eksterna revizija dobiva svoj puni smisao.[60]Zato će u nastavku biti detaljnije obrađena eksterna revizija s posebnim naglaskom na njen odnos s upravom trgovačkih društava.

2.2.1. Pojmovno određenje, vrste i načela revizije

Sama riječ revizija dolazi od latinske riječi *revidere,* što u prijevodu znači ponovno vidjeti. Sukladno tome, u praksi se revizija odvija kao naknadni pregled financijskih izvještaja i njihovih stanja. U engleskom govornom području za reviziju se koristi riječ *audit* koja vuče korijen iz latinske riječi *audire*, što u prijevodu znači *onaj koji sluša*. Taj termin se koristio u počecima revizije, jer se revizija odvijala na način da revizor sluša usmeni izvještaj obveznika revizije. Danas je revizija puno složeniji posao, ali se taj izraz i dalje koristi.[61]

Ne postoji jedinstvena definicija revizije. Između više definicija koje se mogu susresti izdvaja se ona iz Zakona o reviziji. Sukladno tomu revizija je postupak provjere i ocjene financijskih izvještaja i konsolidiranih financijskih izvještaja obveznika revizije te podataka i metoda koji se primjenjuju pri sastavljanju financijskih izvještaja, na temelju kojih se daje stručno i neovisno mišljenje o istinitosti i objektivnosti financijskog stanja, rezultata poslovanja i novčanih tokova.[62]

Glede klasifikacije revizije javlja se isti problem kao i kod pojma revizije. Različiti autori navode različite klasifikacije revizije. Međutim, nastojeći prikazati značajne razlike među pojedinim vrstama revizije, a da se pri tome broj klasifikacija svede na minimum, kriteriji za klasifikaciju revizije su:

- prema tijelu koje provodi reviziju,
- prema objektu nad kojim se provodi revizija,
- prema području nad kojim se provodi revizija.[63]

[60] Prema: Filipović, I. (2009): Revizija, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb, str. 155.
[61] Prema: Filipović, I. (2009): op. cit., str. 11.
[62] Narodne novine, (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 2.
[63] Krasić, Š., Žager, L. (2009): Državna revizija, Masmedia d.o.o., Zagreb, str. 54.

Slika 1: Klasifikacija revizije

Izvor:Tušek, B., Žager, L., Barišić, I. (2014): Interna revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 45.

Prema tijelu koje provodi reviziju moguće je provesti klasifikaciju na internu i eksternu reviziju.[64] Internu reviziju provode tijela društva koje je ujedno i objekt revizije kako bi ustanovili efikasnost sustava interne kontrole i poslovanja poduzeća. Eksternu reviziju provode stručni, neovisni i ovlašteni revizori koji ne mogu biti zaposleni u tom poduzeću, niti su u bilo kakvoj vezi s tim poduzećem.[65]

Prema objektu nad kojim se obavlja revizija razlikuju se revizija poslovanja i revizija financijskih izvještaja. Revizija poslovanja podrazumijeva ispitivanje i ocjenjivanje cjelokupnog poslovanja s ciljem unaprjeđenja poslovanja s naglaskom na rentabilnost. Revizija financijskih izvještaja predstavlja ispitivanje i ocjenjivanje realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja.[66]

[64]Poželjno je da postoji suradnja između eksterne i interne revizije. Prema Međunarodnim revizijskim standardima, eksterna revizija je ta koja je dužna uspostaviti komunikaciju i suradnju s internom revizijom. Cilj suradnje je da eksterna revizija dobije uvid u rad interne revizije, njene procjene rizika, učinkovitosti i djelotvornosti sustava internih kontrola. Također, eksterna revizija može koristiti pojedine izvještaje interne revizije ako smatra da će pomoći pri utvrđivanju kontrole i rizika i sukladnosti poslovanja. Prema: Tokić, S. (2014): Suradnja interne i eksterne revizije – prijedlozi i preporuke ECIIA. Čemu nas je poučila kriza? Računovodstvo i financije, br. 9, str. 54-58.

[65] Tušek, B., Žager, L., Barišić, I. (2014): op. cit., str. 45-46.

[66] Tušek, B., Žager, L., Barišić, I. (2014): op. cit., str. 46.

Prema području nad kojim se provodi revizija postoje dvije vrste revizije i to: komercijalna i državna revizija. Komercijalna revizija zapravo predstavlja eksternu reviziju koja se odvija sukladno ugovoru između obveznika revizije i revizorskog društva. Državna revizija, kako joj samo ime sugerira, obavlja se u ime i za račun države. Revizija se obavlja od strane Državnog ureda za reviziju[67], pod pretpostavkom da se radi o eksternoj stručnoj i neovisnoj organizaciji.[68]

Kroz povijesni razvoj revizije, razvijala su se i mijenjala revizijska načela. Načela predstavljaju osnovna pravila ponašanja u radu revizora. Temeljna načela koja su se akumulirala kroz godine iskustva i rada su:

- načelo zakonitosti – predstavlja ispitivanje usklađenosti stvarnog stanja s postojećim zakonskim propisima,
- načelo profesionalne etike – predstavlja pridržavanje određenih pravila ponašanja s ciljem zaštite revizije kao profesije (Kodeks profesionalne etike revizora),
- načelo neovisnosti – stavlja naglasak na važnost neovisnosti i samostalnosti osoba koje obavljaju reviziju,
- načelo stručnosti i kompetentnosti – važnost posjedovanja stručnog obrazovanja i znanja za obavljanje specifičnih revizijskih poslova,
- načelo odgovornosti – predstavlja odgovornost revizora za njihov rad[69],
- načelo dokumentiranosti – predstavlja kvalitetna računovodstvena, statistička i ostala operativna evidencija, te postupci i procesi koje je revizor također dužan ispitati,
- načelo korektnog izvještavanja – predstavlja obvezu revizora da iskaže svoje mišljenje samo onda kad je u potpunosti siguran (jer postoji mogućnost ograničavanja uvida u dokumentaciju koja je potrebna za iskazivanje mišljenja), jer revizorovo mišljenje treba biti konkretno i korektno.[70]

[67]Državni ured za reviziju Republike Hrvatske je promijenio način poslovanja. U prošlosti je revidirao cjelokupno poslovanje pojedinih javnih poduzeća, a posljednjih godina se okrenuo revidiranju učinkovitosti kojima obuhvaća ključna područja zajednička za više poduzeća. Posebna pozornost je na primjeni načela dobrog upravljanja i sustavima unutarnjih kontrola. Prema: Akrap, V. (2015): Revizija javnih poduzeća, Računovodstvo i financije, br. 7, str. 34-38.

[68] Tušek, B., Žager, L., Barišić, I. (2014): op. cit., str. 47-48.

[69] Ako revizor uoči nepravilnosti u poslovanju klijenta, odgovornost snosi klijent. Ako revizor prekriva stvarno stanje ili donese pogrešnu ocjenu poslovanja, odgovornost snosi revizor.

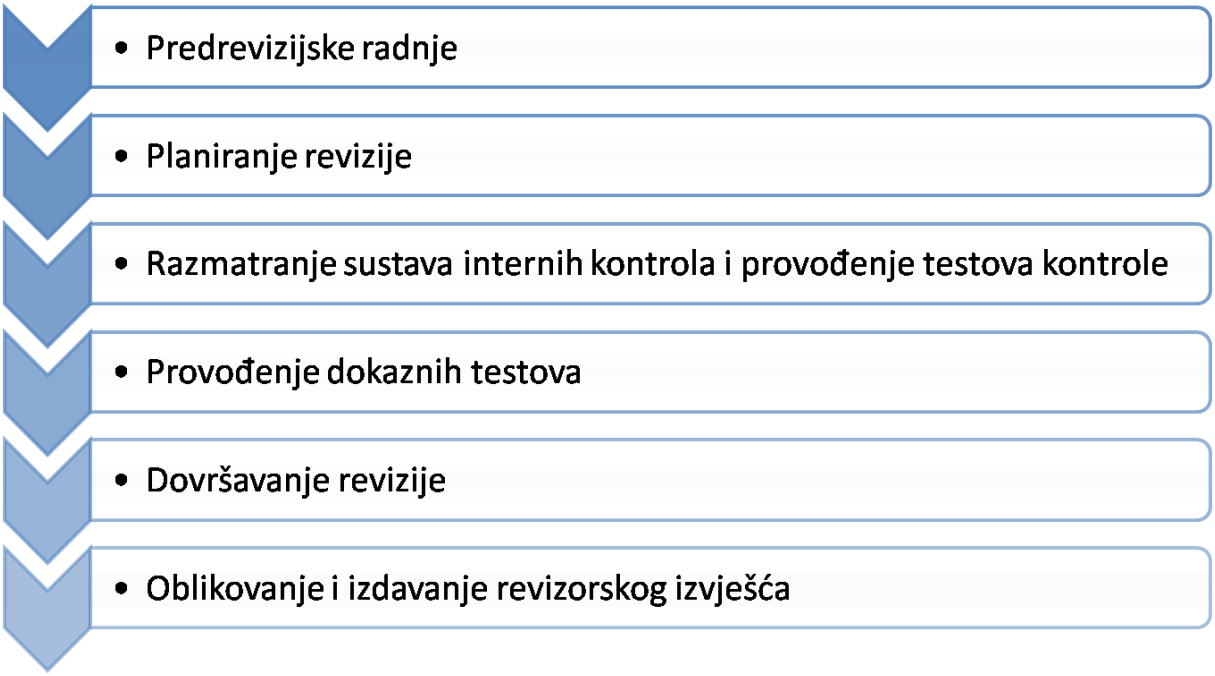
[70] Filipović, I. (2009): op. cit., str. 48.

2.2.2. Faze revizijskog procesa

U procesu izrade financijskih izvještaja, revizori prolaze sljedeće faze:

- predrevizijske radnje,
- planiranje revizije,
- razmatranje sustava internih kontrola i provođenje testova kontrole,
- provođenje dokaznih testova,
- dovršavanje revizije,
- oblikovanje i izdavanje revizorskog izvješća.[71]

Na slici 2. jasnije su prikazane faze revizijskog procesa.

Slika 2: Faze revizijskog procesa

Izvor: Filipović, I. (2009): Revizija, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb, str. 102.

Kod predrevizijskih radnji izdvajaju se dva slučaja, predrevizijske radnje koje se odnose na novog klijenta i predrevizijske radnje prema postojećim klijentima. U slučaju novog klijenta potrebno je prikupiti što više informacija o tom subjektu. Također je jako bitno dobiti informacije o menadžmentu tj. o poštenju i ugledu menadžmenta. Bitno je dobiti dozvolu od klijenta da se kontaktira njihov prethodni revizor te na taj način dobije potpunija slika o novom klijentu. U slučaju postojećeg klijenta, predrevizijske radnje se uglavnom svode na

[71] Filipović, I. (2009): op. cit., str. 101.

pitanje, hoće li revizor zadržati postojećeg klijenta ili ne. Kao razlog ne zadržavanja postojećeg klijenta iz revizorove perspektive u pravilu se navode nesuglasja oko računovodstvenih pitanja te visina naknade za revizijske usluge.[72]

Kvalitetno planiranje revizije može se svesti na dva koraka:

- stjecanje znanja i informacija o poslovanju klijenta i djelatnosti tako da revizor može dobiti jasnu sliku o poslovnim događajima i aktivnostima koje mogu imati utjecaja na financijske izvještaje,
- obavljanje preliminarnih analitičkih postupaka radi uočavanja posebnih poslovnih događaja ili salda na koje treba obratiti posebnu pozornost jer postoji mogućnost da sadržavaju značajne pogreške.[73]

Ocjenjivanje sustava internih kontrola predstavlja sposobnost internih kontrola, ili u suradnji s drugim kontrolama, da uspješno spriječi ili otkrije i ispravi pogrešna prikazivanja.[74] Internu kontrolu provode članovi uprave, rukovoditelji i ostali zaposlenici sve u cilju postizanja sljedećih ciljeva: učinkovitost i uspješnost poslovanja, pouzdanost financijskog izvještavanja, te usklađenost s mjerodavnim zakonima i propisima. Nakon provedbe interne kontrole, revizor je dužan obaviti procjenu kontrolnog rizika. Ako je kontrolni rizik ispod maksimuma, provodi se interna kontrola sustava. Cilj ispitivanja je provjeriti djeluje li interna kontrola na način kako je zamišljena. Ako je testovima interne kontrole (testovi kontrole) procijenjeno da je kontrolni rizik mali, potrebno je manje radnji na reviziji salda, jer revizor u tom slučaju ima dokaze da računovodstveni sustav generira značajno točne financijske informacije.[75]

Provođenjem dokaznih testova revizor dokazuje moguće pogreške u iznosima na računima i njihovim saldima.[76] Testovi koji se provode najčešće su:

- analitički postupci – kao revizijski dokazni testovi najčešće uključuju izračunavanje aproksimativnih rezultata te usporedbu sa stvarnim stanjem, detaljno raščlanjivanje i ispitivanje pojedinih pozicija u financijskom izvještaju, usporedbu podataka iz tekuće godine s podacima iz prethodne godine, te utvrđivanje različitih pokazatelja za dio poslovanja ili cjelinu,

[72] Filipović, I. (2009): op. cit., str. 103.
[73] Messier, W. F.(1998): Revizija – priručnik za revizore i studente, Faber i Zgombić Plus, Zagreb, str. 49.
[74] Filipović, I. (2009): op. cit., str. 109.
[75] Messier, W. F.(1998): op. cit., str. 49.
[76] Messier, W. F.(1998): op. cit., str. 51.

- testovi salda–odnose se na verifikaciju salda na računima glavne knjige, bilance i računa dobiti i gubitka (najčešće se provjeravaju pozicije u bilanci),
- neovisni testovi poslovnih događaja – podrazumijevaju neposredno testiranje pojedinačnih poslovnih događaja koji utječu na povećanje ili smanjenje salda na računima glavne knjige.[77]

Dovršavanje revizije označava prikupljanje dokaznog materijala za donošenje zaključka o realnosti financijskih izvještaja.[78] U namjeri da se ovaj korak vremenski skrati na minimum, revizijska društva nastoje standardizirati postupak prikupljanja revizijskih dokaza publicirajući interne upute za pripremu dokumentacije.[79] Najbitniji postupci u ovoj fazi su: razmatranje potencijalnih financijskih obveza, razmatranje događaja nakon datuma bilance te završni postupci procjene revizijskih dokaza. Zajednička obilježja koja se javljaju kod svih prethodno navedenih postupaka su: razmatraju se isključivo na razini cjeline financijskih izvještaja, provode se nakon datuma bilance, uključuju veći stupanj subjektivne procjene revizora i najčešće ih provode voditelji revizorskog tima i seniori koji imaju intenzivniju suradnju s menadžmentom i odgovarajuće iskustvo u vezi s poslovanjem klijenta.[80] U namjeri da se ovaj korak vremenski skrati na minimum, revizijska društva nastoje standardizirati postupak prikupljanja revizijskih dokaza publicirajući interne upute za pripremu dokumentacije.[81]

Oblikovanje i izdavanje revizorskog izvješća je završna točka postupka prikupljanja i procjene dostatnih i mjerodavnih dokaza u vezi s realnošću i objektivnošću prezentiranih financijskih izvještaja.[82] Detaljnije o revizorskom izvješću i vrstama izvješća u nastavku rada.

[77] Tušek, B., Žager, L. (2006): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 206-208.
[78] Messier, W. F.(1998): op. cit., str. 51.
[79] Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): op. cit., str. 253.
[80] Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija: načela, standardi, postupci, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 281.
[81] Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): op. cit., str. 253.
[82] Filipović, I. (2009): op. cit., str. 142.

2.2.3. Revizorsko izvješće

Kao rezultat procesa revizije financijskih izvještaja u kojemu je prikupljeno dovoljno dokaza nastaje revizorsko izvješće.[83]Revizorsko izvješće je najviša razina uvjerenja koju može pružiti neovisni revizor korisnicima financijskih izvještaja. Priprema izrade revizorskog izvješća je završna faza samog procesa revizije, zato je nužno poznavanje revizijskih standarda od strane revizora kako bi uspio zadovoljiti svoje obveze. To podrazumijeva vrlo dobro poznavanje sadržaja revizorovog izvješća vezano uz različite vrste mišljenja, te uvjeta koji se trebaju zadovoljiti da bi se izvješće moglo izdati.[84]

Neovisni revizori mogu izdavati različite vrste uvjerenja. Ovjeravanjem se povećava vjerodostojnost tvrdnji iz financijskih izvještaja koje priprema menadžment poduzeća. Ovo izvješće je često jedino formalno sredstvo priopćavanja zaključaka o financijskim izvještajima poduzeća potencijalnim zainteresiranim korisnicima.[85]Ovisno o izraženom mišljenju, revizorsko izvješće može biti pozitivno i modificirano.

2.2.3.1. Pozitivno izvješće

Pozitivno revizorovo izvješće se najčešće pojavljuje u praksi. To izvješće označava da je trgovačko društvo prezentiralo financijske izvještaje koji daju istinit i fer prikaz stanja u društvu.[86]

Pozitivno izvješće izdaje se u slučaju kad:

- su revizori obavili svoju reviziju sukladno revizijskim standardima,
- su financijski izvještaji prikazani sukladno općeprihvaćenim računovodstvenim načelima ili standardima financijskog izvještavanja,
- ne postoje okolnosti koje zahtijevaju modifikaciju.[87]

[83] Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): op. cit., str. 286.
[84] Soltani, B. (2009): Revizija: međunarodni pristup, Mate d.o.o., Zagreb, str. 337.
[85] Soltani, B. (2009): op. cit., str. 337.
[86] Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): op. cit., str. 288.
[87] Soltani, B. (2009): op. cit., str. 342.

Revizorsko izvješće sastoji se od sljedećih dijelova:

- naslov – revizorsko izvješće treba imati naslov koji iskazuje da se radi o izvješću neovisnog revizora,
- naslovnik – upućuje na same korisnike revizorskog izvješća, koji mogu varirati o okolnostima provođenja revizije, a to su najčešće dioničari ili oni koji su zaduženi za upravljanje poduzećem,
- uvodni odjeljak – revizor u tom odjeljku identificira objekt revizije, tj. poduzeće u kojem se revizija obavlja,
- odgovornost uprave za financijske izvještaje –odjeljak u kojem se jasno navodi da je uprava odgovorna za sastavljanje i fer prezentaciju financijskih izvještaja,
- odgovornost revizora – navod u kojem je naznačeno da je odgovornost revizora da izrazi svoje mišljenje na osnovi obavljene revizije, te da je revizija obavljena sukladno Međunarodnim revizijskim standardima,
- revizorovo mišljenje – navod u kojemu revizor iznosi svoje mišljenje o istinitom i fer prikazu financijskih izvještaja,
- ostale odgovornosti izvještavanja – podrazumijevaju dodatne dijelove koje su ugovorene ili zakonom propisane unutar istog revizorskog izvješća te druge odgovornosti izvještavanja koje se moraju navesti u posebnom dijelu, nakon odjeljka revizorovog mišljenja,
- potpis revizora – revizorsko izvješće mora biti potpisano, a potpis se može stavljati u ime revizorskog društva, osobno ime ili oboje,
- datum revizorskog izvješća – služi kako bi korisnici revizorskog izvješća znali do kojeg datuma je revizor uzimao u obzir događaje, koji mogu imati utjecaj na financijske izvještaje,
- revizorova adresa – adresa na kojoj revizor obavlja poslovanje.[88]

Na slici 3. prikazan je primjer pozitivnog revizorskog izvješća radi boljeg razumijevanja samog izvješća i uvida u njegove dijelove.

[88] Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): op. cit., str. 287-288.

Naslov: IZVJEŠĆE NEOVISNOG REVIZORA

Naslovnik: Dioničarima trgovačkog društva

TURIST d.d., Split

Uvodni odjeljak: Obavili smo reviziju priloženih financijskih izvještaja trgovačkog društva TURIST d.d., Split koji uključuju bilancu na 31. prosinca $20XX_{t-1}$., račun dobiti i gubitka, izvještaj o novčano toku i izvještaj o promjenama kapitala za godinu tada završenu, te bilješke uz financijske izvještaje koje sadrže sažetak značajnih računovodstvenih politika.

Odgovornost uprave za fin. Izv.: Uprava društva je odgovorna za sastavljanje i objektivan prikaz svih ovih financijskih izvještaja u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja. Odgovornost uprave uključuje: utvrđivanje, uvođenje i održavanje internih kontrola relevantnih za sastavljanje i fer prezentaciju financijskih izvještaja u kojima neće biti značajnih pogrešnih prikazivanja uzrokovanih prijevarom ili pogreškom; odabir i primjenu odgovarajućih računovodstvenih politika i stvaranje razumnih računovodstvenih procijenjena u danim okolnostima.

Odgovornost revizora: Naša je odgovornost izraziti mišljenje o tim financijskim izvještajima na osnovi obavljene revizije. Reviziju smo obavili sukladno Međunarodnim revizijskim standardima. Ti standardi zahtijevaju revizorovo pridržavanje etičnih pravila te planiranje i provođenje revizije kako bi se steklo razumno uvjerenje o tome da u financijskim izvještajima nema značajnih pogrešnih prikazivanja. Revizija uključuje obavljanje postupaka radi pribavljanja revizijskih dokaza o iznosima i objavama prikazanima u financijskim izvještajima. Odabir postupaka, uključujući i procjenu rizika značajnih pogrešnih prikazivanja u financijskim izvještajima zbog prijevara ili pogrešaka, ovisi o prosudbi revizora. Pri procjenjivanju tih rizika, revizor razmatra interne kontrole relevantne za klijentovo sastavljanje i fer prikazivanje financijskih izvještaja kako bi odredi revizijske postupke koji su odgovarajući u danim okolnostima, ali ne i za izražavanje mišljenja o učinkovitosti internih kontrola društva. Revizija također uključuje ocjenjivanje prikladnosti primijenjenih računovodstvenih politika i razboritosti računovodstvenih procjena Uprave, kao i ocjenu cjelokupnog prikaza financijskih izvještaja. Vjerujemo da su nam pribavljeni revizijski dokazi dostatni i prikladni za osiguranje osnove za izražavanje našeg mišljenja.

Revizorovo mišljenje: Po našem mišljenju financijski izvještaji daju istinit i fer prikaz financijskog položaja trgovačkog društva TURIST d.d., Split na 31. prosinca $20XX_{t-1}$., rezultata njegova poslovanja, novčanog toka i promjena kapitala za godinu tada završenu, sukladno Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja.

Revizorov potpis: Ana Anić, ovlašteni revizor Ivo Ivić, predsjednik uprave

Datum revizorskog izvješća: 31. svibnja $20XX_t$

Revizorova adresa: Split revizija, d.o.o., Split, Matice hrvatske 10

Slika 3: Primjer pozitivnog revizorskog izvješća

Izvor: Filipović, I. (2009): Revizija, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb, str. 146-147.

2.2.3.2. Modificirano izvješće

Revizorsko izvješće koje odstupa od pozitivnog revizorskog izvješća, naziva se modificirano izvješće.

Revizor izdaje modificirano izvješće u slučaju kad:

- zaključi da financijski izvještaji kao cjelina nisu bez značajnog pogrešnog prikazivanja (podrazumijeva uglavnom ne slaganje s upravom glede primjenjivanja računovodstvenih politika, metoda primjene i primjerenosti njihova objavljivanja),
- revizor nije u mogućnosti pribaviti dostatne dokaze da bi mogao zaključiti kako su financijski izvještaji kao cjelina bez značajnog pogrešnog prikazivanja.[89]

U slučaju gdje revizor ne može pribaviti potrebne dokaze kojima bi zaključio da su financijski izvještaji bez značajnog pogrešnog prikazivanja tj. u slučaju ograničavanja djelokruga rada revizora, revizor može izdati mišljenje s rezervom ili suzdržanost od izražavanja mišljenja. U slučaju da revizor zaključi kako financijski izvještaji nisu bez značajnog pogrešnog prikazivanja, može se izdati mišljenje s rezervom ili negativno mišljenje.[90]

Dakle, revizorovo mišljenje s obzirom na prethodne okolnosti može biti:

- mišljenje s rezervom – revizor izražava mišljenje s rezervom u slučajevima kad ograničenje djelokruga rada ili neslaganje s upravom nije toliko značajno da bi se izrazilo suzdržano mišljenje ili pak negativno mišljenje,
- negativno mišljenje – revizor izražava negativno mišljenje kada postoji značajno neslaganje s upravom na temelju čega revizor smatra da financijski izvještaji nisu realni i objektivni,
- suzdržanost od mišljenja – revizor izražava suzdržanost od mišljenja kada postoji ograničenje djelokruga rada u tolikoj mjeri da revizor ne može prikupiti dovoljne dokaze kojima bi potvrdio svoje mišljenje.[91]

Na slici 4. prikazan je primjer revizorskog izvješća koje sadržava mišljenje s rezervom.

[89] Međunarodni revizijski standardi, MRevS 705 - Modifikacije mišljenja u izvješću neovisnog revizora, str. 674., raspoloživo na: http://www.revizorska-komora.hr/pdf/MRevS/1_KB-za-CIP-124.pdf, [10.02.2016.]
[90] Filipović, I. (2009): op. cit., str. 148.
[91] Filipović, I. (2009): op. cit., str. 149-152.

Naslov:	IZVJEŠĆE NEOVISNOG REVIZORA
Naslovnik:	Dioničarima trgovačkog društva TURIST d.d. Split
Uvodni odjeljak:	Obavili smo reviziju priloženih financijskih izvještaja društva TURIST d.d. Split (dalje u tekstu: Društvo) koji obuhvaćaju bilancu na 31. prosinca $20XX_{t-1}$., račun dobiti i gubitka, izvještaj o promjenama kapitala i izvještaj o novčanom tijeku za tada završenu godinu te bilješke uz financijske izvještaje koje sadržavaju sažetak značajnih računovodstvenih politika i ostalih objašnjavajućih informacija.
Odgovornost uprave za fin. izv.:	Uprava Društva odgovorna je za sastavljanje i fer prezentaciju tih financijskih izvještaja u skladu sa Zakonom o računovodstvu i Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja te interne kontrole za koje Uprava utvrdi da su potrebne kako bi se omogućila priprema financijskih izvještaja bez značajno pogrešnih prikaza, koji mogu nastati kao posljedica prijevare ili pogreške.
Odgovornost revizora:	Naša je odgovornost izraziti mišljenje o tim financijskim izvještajima na osnovi naše revizije. Reviziju smo obavili sukladno Međunarodnim revizijskim standardima. Ti standardi zahtijevaju da postupamo u skladu s etičkim pravilima te planiramo i obavimo reviziju kako bismo stekli razumno uvjerenje o tome jesu li financijski izvještaji bez značajnog pogrešnog prikazivanja. Revizija uključuje obavljanje postupaka radi pribavljanja revizijskih dokaza o iznosima i objavama u financijskim izvještajima. Odabir postupaka ovisi o našoj prosudbi, uključujući i procjenu rizika značajno pogrešnih prikaza u financijskim izvještajima koji mogu nastati kao posljedica prijevare ili pogreške. Pri procjenjivanju tih rizika, razmatramo interne kontrole relevantne za sastavljanje i fer prikaz financijskih izvještaja koje sastavlja Društvo u svrhu oblikovanja revizijskih postupaka prikladnih u postojećim okolnostima, ali ne i u svrhu izražavanja mišljenja o učinkovitosti internih kontrola Društva. Revizija također uključuje ocjenu prikladnosti primijenjenih računovodstvenih politika, razumnosti računovodstvenih procjena Uprave, kao i ocjenu cjelokupne prezentacije financijskih izvještaja. Vjerujemo kako su revizijski dokazi koje smo pribavili dostatni i primjereni da osiguraju osnovu za izražavanje našeg mišljenja s rezervom.
Osnova za mišljenje s rezervom:	Potraživanja od kupaca, iskazana u bilješci X, precijenjena su za iznos od 300.000,00 kn. Nisu vrijednosno usklađena potraživanja od trgovačkog društva ABC d.o.o. u stečaju u iznosu od 300.000,00 kn, čime je financijski rezultat Društva precijenjen za navedeni iznos.
Mišljenje s rezervom:	Prema našem mišljenju, osim za učinke navedene u prethodnom odjeljku, financijski izvještaji daju istinit i fer prikaz financijskog položaja Društva na 31. prosinca $20XX_{t-1}$., njegovu financijsku uspješnost i njegove novčane tokove za tada završenu godinu u skladu sa Zakonom o računovodstvu i Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja.
Revizorov potpis:	Ana Anić, ovlašteni revizor Ivo Ivić, predsjednik uprave
Datum revizorskog izvješća:	31. svibnja $20XX_t$.
Revizorova adresa:	Split revizija d.o.o., Split, Matice hrvatske 10

Slika 4: Primjer revizorskog izvješća s rezervom

Izvor: Prilagođeno prema: Filipović, I. (2009): Revizija, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb, str. 146-147.

Na slici 5. prikazane su vrste revizorova mišljenja.

Slika 5: Vrste revizorova mišljenja

Izvor: Filipović, I. (2009): Revizija, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb, str. 149.

2.2.4. Regulativni okvir eksterne revizije u Republici Hrvatskoj

Revizija financijskih izvještaja u Republici Hrvatskoj uređena je Zakonom o reviziji koji je donesen 2005. godine, ali je zbog potreba usklađivanja s pravnom stečevinom Europske unije donesena odluka o proglašenju Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o reviziji.[92]

Obvezi revizije financijskih izvještaja podliježu godišnji odvojeni i konsolidirani financijski izvještaji subjekata od javnog interesa, te velikih i srednjih poduzetnika koji nisu subjekti od javnog interesa. Također reviziji podliježu i konsolidirani financijski izvještaji poduzetnika koji su matična društva velikih i srednjih grupa. Ako društva ne podliježu prethodnim kriterijima, također podliježu obvezi revizije za odvojene i konsolidirane godišnje financijske izvještaje dioničkih društava, komanditnih društava i društava s ograničenom odgovornošću koji zadovoljavaju 2 od 3 navedena uvjeta: iznos aktive 15.000.000,00kn, iznos prihoda 30.000.000.00 kn i prosječan broj radnika u poslovnoj godini iznosi 25. Obvezi revizije podliježu i odvojeni i konsolidirani financijski izvještaji poduzetnika koji su podnijeli zahtjev

[92] Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): op. cit., str. 127.

za uvrštavanje svojih vrijednosnih papira na uređeno tržište te godišnji financijski izvještaji poduzetnika koji su sudjelovali u poslovnim spajanjima, odnosno podjelama kao preuzimatelji ili novoosnovana društva.[93]

Prethodno navedeni obveznici revizije imaju i obvezu izabrati pravnu ili fizičku osobu za obavljanje revizorskih poslova na način da unutar iste pravne osobe, skupština bira i imenuje revizorsko društvo ili samostalnog revizora najkasnije do 30.rujna godine na koju se revizija odnosi. Izbor revizorskog društva ili samostalnog revizora ne smije biti ničim uvjetovan, u suprotnom provedena revizija se smatra nevažećom.[94]

U Republici Hrvatskoj usluge revizije obavlja:

- trgovačko društvo – osnovano prema odredbama Zakona o trgovačkim društvima (u ovom slučaju pod nadzorom ovlaštenog revizora, pojedine poslove mogu obavljati i osobe koje nisu ovlašteni revizori, ali su zaposlenici revizorskog društva),
- samostalni revizor – usluge revizije ima pravo obavljati isključivo revizor koji je za obavljanje tih usluga dobio dozvolu Hrvatske revizorske komore.[95]

Usluge revizije na području Republike Hrvatske mogu obavljati i revizori iz trećih zemalja kada osnuju podružnicu u skladu s odredbama Zakona o trgovačkim društvima. Na rad revizora iz trećih zemalja primjenjuju se odredbe Zakona o reviziji na osnovi uzajamnosti između Republike Hrvatske i trećih zemalja.[96]

U Republici Hrvatskoj djeluje stručna organizacija revizorskih društava, samostalnih revizora, i ovlaštenih revizora koji djeluju na teritoriju Republike Hrvatske - Hrvatska revizorska komora.[97] Od brojnih zadaća i nadležnosti koje obavlja, neke od njih su: prevodi, objavljuje i daje tumačenja Međunarodnih revizijskih standarda, predlaže program revizorskih ispita, program poznavanja zakonodavstva Republike Hrvatske, provodi stručno obrazovanje i organizira ispite za stjecanje zvanja ovlaštenog revizora, donosi kodeks profesionalne etike revizora, donosi godišnji plan provjere kvalitete rada, izdaje certifikat za ovlaštenog revizora i sl.[98]

[93] Narodne novine, (2015): Zakon o računovodstvu, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 20.
[94] Narodne novine, (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 6.
[95] Narodne novine, (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 3.
[96] Narodne novine, (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 4.
[97] Narodne novine, (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 30.
[98] Narodne novine, (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 32.

Ovlašteni revizor je neovisna stručna osoba koja je stekla certifikat Hrvatske revizorske komore za zvanje ovlaštenog revizora. Za stjecanje zvanja osoba je dužna ispunjavati sljedeće uvjete:

- mora imati visoko stručno obrazovanje,
- mora imati najmanje tri godine radnog iskustva na poslovima obavljanja revizije, od kojih najmanje dvije godine uz mentorstvo ovlaštenog revizora ili revizora ovlaštenog u drugoj državi članici Europske unije,
- mora posjedovati položen ispit za ovlaštenog revizora,
- mora posjedovati dokaz da nije pravomoćno osuđivana za kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja.[99]

Nakon stjecanja zvanja ovlaštenog revizora, osoba ima pravo i obvezu kontinuirano se usavršavati prema programu Hrvatske revizorske komore. U slučaju da se radi o stranom državljaninu Komora će mu nostrificirati stranu ispravu kojom dokazuje posjedovanje zvanja ovlaštenog revizora. Nostrifikacija će se provesti tek nakon provjere predlagateljeva poznavanja zakonodavstva Republike Hrvatske koje je nužno za obavljanje revizijskih poslova. Provjera podrazumijeva zakonodavstvo iz područja računovodstva i revizije, trgovačkog prava, poreznog prava i radnog prava.[100]

Zakonom su određene i situacije u kojima je ovlaštenom revizoru zabranjeno obavljanje revizije kod pravne osobe:

- kada je vlasnik udjela i dionica kod pravne osobe,
- kada je sudjelovao u vođenju poslovnih knjiga ili izradi financijskih izvještaja za godinu u kojoj se obavlja revizija,
- kada je član nadzornog odbora, uprave, prokurist, opunomoćenik ili zaposlenik,
- kada je član nadzornog odbora, uprave ili prokurist njegov bračni drug ili njegov srodnik po krvi u pravoj liniji,
- druge okolnosti koje dovode u pitanje objektivnost i neovisnost revizije.[101]

[99] Narodne novine, (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 7.
[100] Ibid.
[101] Narodne novine, (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 21.

Revizorsko društvo ili samostalni revizor, osim revizijskih poslova, imaju pravo obavljati i dodatne poslove kao što su: poslovi iz područja financija i računovodstva, poslovi financijskih analiza i kontrola, poslovi poreznog i ostalog poslovnog savjetovanja, poslovi procjene vrijednosti poduzeća, imovine i obveza, poslovi sudskog vještačenja, poslovi izrade i ekonomske ocjene investicijskih projekata.[102]

Međusobna prava i obveze revizorskog društva ili samostalnog revizora i pravne osobe kod koje se obavljaju revizijski poslovi uređuju se ugovorom o reviziji. Ugovor mora biti zaključen u pisanom obliku.[103]Tim se ugovorom određuje i naknada za obavljanje revizije. Iznos naknade ne smije biti podložan nikakvom obliku uvjetovanja, niti povezan s dodatnim uslugama tijelu nad kojim se obavlja revizija.[104]

Pravne osobe u procesu revizije dužne su revizorima dati na raspolaganje cjelokupnu potrebnu dokumentaciju, isprave i izvješća, omogućiti pristup računalnim programima i ostalim informacijama potrebnim za obavljanje revizije. Dužni su također osigurati im pristup poslovnim prostorijama kao i potrebnoj opremi i osoblju.[105]S druge strane revizori su dužni čuvati sve podatke, činjenice i okolnosti koje su saznali prilikom obavljanja revizijskih poslova. U slučaju revizorskih društava, čuvanje poslovne tajne i informacija se odnosi i na druge osobe koje nisu revizori, ali rade ili su radile u revizorskim društvima. Čuvanje poslovnih tajni je određeno Zakonom o zaštiti tajnosti podataka.[106]

2.2.5. Odnos eksterne revizije i uprave trgovačkog društva

Eksterna revizija u svom radu naviše komunicira s upravom društva. Naime, eksterna revizija je zadužena za oblikovanje i izražavanje mišljenja o financijskim izvještajima, dok se odgovornost uprave ogleda u sastavljanju i prezentiranju financijskih izvještaja u skladu s prihvatljivim okvirom financijskog izvještavanja. Iako eksterna revizija iznosi svoje mišljenje o financijskim izvještajima društva, to nije garancija za buduću sposobnost opstanka trgovačkog društva niti za učinkovitost i uspješnost poslovanja koje provodi uprava.[107]

[102] Narodne novine, (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 11.
[103] Narodne novine, (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 12.
[104] Narodne novine, (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 20.
[105] Narodne novine, (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 14.
[106] Narodne novine, (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., Zagreb, čl. 16.
[107] Filipović, I. (2009): op. cit., str. 156.

Nakon imenovanja eksternog revizora od strane društva, uobičajeno je da revizor uputi upravi društva pismo o preuzimanju obveze obavljanja revizije. Slanjem tog pisma revizor potvrđuje sljedeće: prihvaćanje svog imenovanja, cilj i djelokrug revizije, opseg odgovornosti prema klijentu te oblik izvješća o rezultatima preuzete obveze revizije. Ako se uprava slaže sa svim stavkama gore navedenim, potpisuje to pismo i vraća nazad revizoru.[108]

Revizija treba imati dokaz da uprava prihvaća odgovornost za prikazane financijske izvještaje. U tu se svrhu može koristiti zapisnik sa sjednica uprave, pisana izjava uprave kojom potvrđuje svoju odgovornost, te potpisane kopije financijskih izvještaja. U slučaju kada revizor traži od uprave izjavu za prihvaćanje odgovornosti za financijske izvještaje, uobičajeno je da datum na izjavi bude isti kao i datum na revizorovom izvješću. Ako uprava ne potpiše izjavu, revizor ima pravo to smatrati ograničenjem djelokruga revizorova rada te izraziti mišljenje s rezervom ili se suzdržati od mišljenja.[109]

Revizija u pravilu otkriva razne pogreške i prijevare u financijskim izvještajima. Za razliku od pogrešaka, prijevare se teže otkrivaju, osobito ako su uključene osobe zadužene za upravljanje poduzećem. Postoje dvije vrste namjernog pogrešnog prikazivanja:

- pogrešno prikazivanje nastalo zbog prijevarnog financijskog izvještavanja,
- pogrešno prikazivanje nastalo zbog protupravnog prisvajanja imovine.[110]

U slučaju otkrivanja nesuglasnosti sa zakonima i regulativama ili sumnji da one postoje, revizorova profesionalna dužnost da očuva povjerljivost informacija klijenta može ga spriječiti da izvijesti o tome stranke izvan subjekta. Međutim, revizorove zakonske odgovornosti razlikuju se od jurisdikcije do jurisdikcije. U određenim okolnostima revizorovu dužnost o povjerljivosti informacija nadilazi zakon, propis ili sud.[111]

Za financijsko izvještavanje sukladno zakonima i propisima zadužena je uprava. Ako revizor uoči neprimjenjivanje zakona i propisa, treba izraziti mišljenje s rezervom ili negativno mišljenje. Ako trgovačko društvo onemogućuje revizoru prikupljanje dokaza za ocjenu je li nastalo, ili nije, neprimjenjivanje zakona i propisa, revizor treba izraziti mišljenje s rezervom ili se suzdržati od mišljenja.[112]

[108] Filipović, I. (2009): op. cit., str. 156.
[109] Filipović, I. (2009): op. cit., str. 157.
[110] Filipović, I., Uloga eksterne revizije u korporativnom upravljanju, u: Tipurić, D. (2008): op. cit., str. 606.
[111] Međunarodni revizijski standardi, MRevS 250 – Razmatranje zakona i regulative u reviziji financijskih izvještaja, str. 212., raspoloživo na: http://www.revizorska-komora.hr/pdf/MRevS/1_KB-za-CIP-124.pdf, [10.04.2016.]
[112] Filipović, I., Uloga eksterne revizije u korporativnom upravljanju, u: Tipurić, D. (2008): op. cit., str. 607.

3. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE ODNOSA EKSTERNE REVIZIJE I UPRAVE TRGOVAČKOG DRUŠTVA

3.1. Opis uzorka istraživanja

Za potrebe istraživanja formirana su dva uzorka. Prvi uzorak predstavljaju revizorska društva i njihovi zaposlenici, a drugi trgovačka društva, tj. njihovi članovi uprave i zaposlenici vezani direktno uz članove uprave. U oba slučaja anketa je prilagođena ispitanicima, tako da postoje i dvije vrste anketa.

Jedna anketa je s aspekta revizorskih društava i njihovih zaposlenika u odnosu na upravu u društvu u kojemu provode reviziju. U tom slučaju je ispunjeno 37 anketa, od toga njih 4 su bile nepotpune, pa se istraživanje provodi na 33 ankete.

Druga anketa je s aspekta uprave trgovačkih društava u odnosu s eksternim revizorima. Kako je pristup upravi društva teško ostvariti, u nekim slučajevima su anketirani njihovi bliski suradnici koji su im neposredno podređeni. U tom slučaju ispunjeno je 45 anketa od kojih je nepotpuno bilo 6 anketa, a istraživanje je provedeno na 39 anketa.

3.2. Testiranje hipoteza o odnosu eksterne revizije i uprave trgovačkog društva

Postavljene hipoteze testirane su obradom anketa. Stavovi anketiranih predstavljaju podlogu za formiranje zaključaka o hipotezama koje se u nastavku prezentiraju.

3.2.1. Utjecaj uprave društva na nepristranost i samostalnost eksterne revizije

Rezultati dobiveni eksternom revizijom oblikovani kroz revizorsko izvješće podižu razinu povjerenja između onih koji kreiraju financijske izvještaje i onih koji se njima koriste. Financijski izvještaji igraju veliku ulogu u donošenju poslovnih odluka, stoga je važnost nepristranosti eksterne revizije te njene samostalnosti u poduzeću bitna. Iz toga proizlazi prva hipoteza:

> ***H_1 Uprava društva može imati znatan utjecaj na nepristranost i samostalnost eksterne revizije.***

U anketama su postavljena pitanja vezena uz navedenu hipotezu i eksternim revizorima i članovima uprave društva odnosno njihovim bliskim suradnicima, te će paralelno biti prikazani odgovori obje skupine anketiranih kako bi se mogao lakše formirati zaključak.

Prvo pitanje postavljeno i jednoj i drugoj skupini anketiranih glasi: koje je tijelo vaših klijenata, sukladno dosadašnjem iskustvu, zaduženo za davanje prijedloga za imenovanje eksternog revizora, odnosno koje je tijelo u vašem društvu zaduženo za davanje prijedloga za imenovanje eksternog revizora?

Tablica 1: Tijelo unutar trgovačkog društva zaduženo za davanje prijedloga za imenovanje eksternog revizora

Tijelo društva	Revizorska društva		Trgovačka društva	
	Broj	Postotak	Broj	Postotak
Uprava	19	57,58%	22	56,41%
Nadzorni odbor	5	15,15%	5	12,82%
Uprava i nadzorni odbor	8	24,24%	10	25,64%
Netko drugi	1	3,03%	2	5,13%
∑	33	100%	39	100%

Izvor: Izračun autora

Iz tablice 1. može se uočiti da su odgovori na postavljeno pitanje dosta slični kod anketiranih u revizorskim društvima (u daljnjem tekstu: uzorak 1) i kod anketiranih u trgovačkim društvima (u daljnjem tekstu: uzorak 2). Najviše anketiranih revizora (57,58%) smatra kako uprava daje prijedlog za imenovanje eksternog revizora. Nešto je manje anketiranih u trgovačkim društvima (56,41%) koji na isti način razmišljaju. Od ukupno anketiranih revizora njih 15,15% smatra kako je nadzorni odbor taj koji daje prijedlog za imenovanje eksternog revizora. Nešto je manji postotak (12,82%) anketiranih članova uprave i zaposlenika trgovačkih društava koji slično razmišljaju. Od anketiranih iz uzorka 1 odnosno uzorka 2 njih 24,24% odnosno 25,64% smatra kako uprava i nadzorni odbor zajedno daju prijedloge za imenovanje eksternog revizora. Da netko drugi daje prijedlog za imenovanje eksternog revizora smatra 3,03% anketiranih iz uzorka 1 odnosno 5,13% iz uzorka 2.

Sljedeće pitanje upućeno anketiranima usmjereno je na uočavanje mogućeg utjecaja uprave na nepristranost i samostalnost eksterne revizije i glasi: koje je tijelo vaših klijenata, sukladno dosadašnjem iskustvu, zaduženo za utvrđivanje naknade za rad eksternog revizora, odnosno koje je tijelo u vašem društvu zaduženo za utvrđivanje naknade za rad eksternog revizora?

Tablica 2: Tijelo unutar trgovačkog društva zaduženo za utvrđivanje naknade za rad eksternog revizora

Tijelo društva	Revizorska društva		Trgovačka društva	
	Broj	Postotak	Broj	Postotak
Uprava	26	78,79%	23	58,98%
Nadzorni odbor	4	12,12%	12	30,77%
Skupština/ glavna skupština	1	3,03%	3	7,69%
Netko drugi	2	6,06%	1	2,56%
∑	33	100%	39	100%

Izvor: Izračun autora

Iz tablice 2. može se uočiti da su odgovori na postavljeno pitanje „o tijelu unutar trgovačkog društva zaduženom za utvrđivanje naknade za rad eksternog revizora“ dosta slični kod anketiranih u revizorskim društvima (uzorak 1) i kod anketiranih u trgovačkim društvima (uzorak 2). Najviše anketiranih revizora (78,79%) smatra kako uprava daje prijedlog za utvrđivanje naknade za rad eksternog revizora. Od ukupnog broja anketiranih u trgovačkim društvima njih 58,98% mišljenja je da uprava daje prijedlog za utvrđivanje naknade za rad eksternog revizora. Od ukupno anketiranih revizora njih 12,12% smatra kako je nadzorni odbor taj koji daje prijedlog za utvrđivanje naknade za rad eksternog revizora. Veći je postotak (30,77%) anketiranih članova uprave i zaposlenika trgovačkih društava koji slično razmišljaju. Od anketiranih iz uzorka 1 odnosno uzorka 2 njih 3,03% odnosno 7,69% smatra kako skupština/glavna skupština daje prijedlog za utvrđivanje naknade za rad eksternog revizora. Da netko drugi daje prijedlog za utvrđivanje naknade za rad eksternog revizora smatra 6,06% anketiranih iz uzorka 1 odnosno 2,56% iz uzorka 2.

Sukladno rezultatima ankete može se zaključiti da odluku o utvrđivanju naknade za rad eksternog revizora uglavnom donosi uprava.

Sljedeći bitan faktor po pitanju utjecaja uprave na nepristranost i samostalnost eksterne revizije odnosi se na način njihove komunikacije. S tim u vezi objema skupinama anketiranih postavljeno je pitanje „na koji se način odvija komunikacija uprave društva i eksternog revizora – direktno ili posredno, preko drugih tijela društva“.

Tablica 3: Prikaz načina odvijanja komunikacije između eksterne revizije i uprave trgovačkog društva

Način komunikacije	Revizorska društva		Trgovačka društva	
	Broj	Postotak	Broj	Postotak
Direktno	25	75,76%	18	46,15%
Indirektno	8	24,24%	21	53,85%
∑	33	100%	39	100%

Izvor: Izračun autora

Za razliku od prethodnih tablica i njihovih rezultata, ovdje se može uočiti razlika između odgovora revizorskih društava i trgovačkih društava. Revizorska društva smatraju kako u 75,76% slučajeva direktno komuniciraju s upravom društva, a samo 24,24% indirektno, tj. preko nekog drugog tijela društva. S druge strane trgovačka društva imaju drugačiji pogled na njihovu komunikaciju. U trgovačkim društvima smatraju da u 46,15% slučajeva komuniciraju direktno sa eksternim revizorima, a da u 53,85% slučajeva komuniciraju indirektno.

Kroz tablicu 4. prikazuje se razina pritiska na revizorska društva od strane uprave trgovačkih društava i drugih tijela društva. Taj prikaz sublimira odgovore na pitanje: „jeste li prilikom obavljanja revizijskih poslova doživjeli pritisak ili neko drugo ograničenje u radu od strane uprave ili nekog drugog tijela vašega klijenta/vaših klijenata“.

Tablica 4: Prikaz razine pritiska na revizorska društva od strane uprave i drugih tijela trgovačkih društava

Razina utjecaja	Revizorska društva			
	Od strane uprave društva		Od strane drugih tijela društva	
	Broj	Postotak	Broj	Postotak
Ne, nikada	5	15,15%	10	30,30%
Rijetko	14	42,42%	13	39,40%
Ponekad	11	33,33%	10	30,30%
Često	3	9,10%	0	0%
Uvijek	0	0%	0	0%
∑	**33**	100%	**33**	100%

Izvor: Izračun autora

Iz tablice 4. može se uočiti da su odgovori na postavljeno pitanje „o razini pritiska ili nekog drugog ograničenja u radu eksternog revizora od strane uprave i drugih tijela (nadzornog odbora/skupštine, odnosno glavne skupštine) trgovačkog društva uglavnom na razini rijetko i ponekad. Najviše anketiranih revizora (42,42%) smatra kako se pritisak uprave na revizorska

društva rijetko javlja, a njih 39,40% smatra kako se pritisak drugih tijela trgovačkih društava na revizorska društva javlja rijetko.

Od ukupno anketiranih revizora njih 33,33% mišljenja je kako se pritisak uprave na revizorska društva javlja ponekad, a njih 30,30% smatra kako se pritisak drugih tijela trgovačkih društava na revizorska društva javlja ponekad.

Od ukupno anketiranih revizora njih 9,10% mišljenja je kako se pritisak uprave na revizorska društva javlja često, a niti jedan revizor nije potvrdio da se pritisak drugih tijela trgovačkih društava na revizorska društva javlja često. Niti jedan od anketiranih revizora nije potvrdio postojanje stalnog pritiska uprave i drugih tijela trgovačkih društava na revizorska društva.

Od ukupno anketiranih revizora njih 15,15% smatra da uopće ne postoji pritisak uprave na revizorska društva, odnosno 84,85% smatra da postoji neka razina pritiska (rijetko, ponekad i često).

Da nikada ne postoji pritisak drugih tijela trgovačkih društava na revizorska društva smatra 30,30% anketiranih revizora, odnosno da postoji pritisak drugih tijela trgovačkih društava na revizorska društva smatra 69,70% anketiranih revizora.

Tablica 5. prikazuje stajališta trgovačkog društva o mogućem postojanju utjecaja na rad eksterne revizije od strane uprave društva. Drugim riječima u njoj su obrađeni odgovori na pitanje „je li, sukladno vašoj dosadašnjoj praksi, bilo zahtjeva od strane uprave ili nekog drugog tijela društva usmjerenih prema eksternoj reviziji kojima se pokušavalo utjecati na njezinu nepristranost i samostalnost“.

Tablica 5: Prikaz stajališta trgovačkog društva o mogućem postojanju utjecaja na rad eksterne revizije od strane uprave društva

Mogućnost postojanja utjecaja uprave društva na eksternu reviziju	Trgovačka društva	
	Broj	Postotak
Da	14	35,90%
Ne	25	64,10%
∑	**39**	100%

Izvor: Izračun autora

Iz tablice 5. može se uočiti da najviše anketiranih članova uprave i njihovih bliskih suradnika (64,10%) smatra kako ne postoji pritisak uprave na eksternu reviziju, dok ih 35,90% smatra kako postoji pritisak uprave na eksternu reviziju.

Ako se usporede rezultati anketiranih revizorskih društava prikazanih u tablici 4. i trgovačkih društava prikazanih u tablici 5. vidi se da postoji blago razilaženje mišljenja u pogledu razine utjecaja na eksterne revizore od strane uprave i drugih tijela trgovačkih društava.

S druge stane vidljivo je veliko razilaženje mišljenja anketiranih revizorskih i trgovačkih društava u pogledu postojanja pritiska na revizorska društva od strane uprave i drugih tijela trgovačkih društava. Anketirana revizorska društva smatraju kako postoji pritisak uprave (84,85%) na revizorska društva te pritisak drugih tijela (67,70%) trgovačkih društava, dok 35,90% anketiranih trgovačkih društava smatra kako postoji mogućnost utjecaja uprave društva na eksternu reviziju.

3.2.2. Utjecaj uspješne suradnje uprave i eksterne revizije na povećanje efikasnosti rada uprave i eksterne revizije

Eksterna revizija je zadužena za oblikovanje i izražavanje mišljenja o financijskim izvještajima, dok je uprava zadužena za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja sukladno primjenjivom okviru financijskog izvještavanja. Iz prethodno navedenog stvara se mogućnost razilaženja mišljenja eksterne revizije i uprave glede ključnih pitanja vezanih uz financijske izvještaje i primjenjiv okvir financijskog izvještavanja. U tom smislu sljedeća hipoteza glasi:

H_2 Uspješna suradnja uprave društva i eksterne revizije može značajno doprinijeti povećanju efikasnosti rada uprave i eksterne revizije.

U anketama su postavljena pitanja vezena uz navedenu hipotezu i eksternim revizorima i članovima uprave društva i njihovim suradnicima te će biti prikazani odgovori oba uzorka paralelno kako bi se mogao lakše formirati zaključak.

Glede ove hipoteze, kroz tablicu 6. prikazuje se utjecaj eksterne revizije na povećanje kvalitete financijskih izvještaja društva, s aspekta anketiranih revizorskih i trgovačkih društava.

Tablica 6: Stajališta revizorskih i trgovačkih društava o povećanju kvalitete financijskih izvještaja kao posljedica angažmana eksterne revizije

Eksterna revizija pridonosi povećanju kvalitete financijskih izvještaja?	Revizorska društva		Trgovačka društva	
	Broj	Postotak	Broj	Postotak
Da	26	78,79%	27	69,23%
Ne	7	21,21%	12	30,77%
∑	33	100%	39	100%

Izvor: Izračun autora

Iz tablice 6. vidljivo je da 78,79% anketiranih iz uzorka 1 odnosno 69,23% iz uzorka 2 smatraju kako eksterna revizija pridonosi povećanju kvalitete financijskih izvještaja.

Tablica 7. prikazuje utjecaj eksterne revizije na povećanje efikasnosti rada uprave društva.

Tablica 7: Prikaz utjecaja eksterne revizije na povećanje efikasnosti rada uprave društva

Utjecaj eksterne revizije na povećanje efikasnosti rada uprave društva	Revizorska društva		Trgovačka društva	
	Broj	Postotak	Broj	Postotak
Uopće ne utječe	1	3,03%	2	5,13%
Nedovoljno utječe	6	18,18%	7	17,95%
Dobro utječe	16	48,49%	16	41,02%
Jako dobro utječe	6	18,18%	7	17,95%
Izvrsno utječe	4	12,12%	7	17,95%
∑	33	100%	39	100%

Izvor: Izračun autora

Iz tablice 7. može se uočiti da anketirana revizorska i trgovačka društva smatraju kako eksterna revizija ima izniman utjecaj na povećanje efikasnosti rada uprave trgovačkog društva. Od anketiranih revizorskih društava njih (96,97%) smatra kako eksterna revizija utječe na povećanje efikasnosti rada uprave društva, što smatra i 94,87% trgovačkih društava.

Najviše anketiranih revizorskih društava (48,49%) te anketiranih trgovačkih društava (41,02%) smatra kako eksterna revizija „dobro utječe“ na povećanje efikasnosti rada uprave društva.

Postotak ispitanika unutar revizorskih društava koji smatraju da eksterna revizija „nedovoljno utječe“ jednak je onima koji smatraju kako „jako dobro“ utječe na upravu društva (18,18%), dok je postotak onih koji smatraju da „izvrsno utječe“ manji (12,12%).

U slučaju anketiranih trgovačkih društava postotak ispitanika koji smatraju da eksterna revizija „nedovoljno utječe“, „jako dobro utječe“ i „izvrsno utječe“ na upravu društva je jednak i iznosi 17,95% za svaku od njih.

Najmanje anketiranih revizorskih društava (3,03%) te anketiranih trgovačkih društava (5,13%) smatra kako eksterna revizija uopće ne utječe na povećanje efikasnosti rada uprave društva.

Tablica 8. prikazuje utjecaj uprave društva na povećanje efikasnosti rada eksterne revizije.

Tablica 8: Prikaz utjecaja uprave društva na povećanje efikasnosti rada eksterne revizije

Utjecaj uprave društva na povećanje efikasnosti rada eksterne revizije	Revizorska društva		Trgovačka društva	
	Broj	Postotak	Broj	Postotak
Uopće ne utječe	15	45,46%	9	23,08%
Nedovoljno utječe	7	21,21%	12	30,77%
Dobro utječe	7	21,21%	9	23,08%
Jako dobro utječe	3	9,09%	9	23,08%
Izvrsno utječe	1	3,03%	0	0%
∑	33	100%	39	100%

Izvor: Izračun autora

Iz tablice 8. može se uočiti kako se anketirana revizorska i trgovačka društva razilaze u mišljenjima. Anketirana revizorska društva (45,46%) smatraju kako uprava društva „uopće ne utječe“ na povećanje efikasnosti rada eksterne revizije, dok 23,08% anketiranih trgovačkih društava smatra kako uprava društva „uopće ne utječe“ na povećanje efikasnosti rada eksterne revizije.

Postotak ispitanih u revizorskim društvima koji smatraju da uprava „nedovoljno utječe“ na povećanje efikasnosti rada eksterne revizije iznosi 21,21%, što smatra i 30,77% anketiranih trgovačkih društava.

Postotak onih koji u revizorskim društvima smatraju kako uprava „dobro utječe“ na povećanje efikasnosti rada eksterne revizije iznosi 21,21%, dok isto smatra 23,08% anketiranih u

trgovačkim društvima. Od ukupnog broja anketiranih u revizorskim društvima 9,09% smatra kako uprava „jako dobro utječe“ na povećanje efikasnosti rada eksterne revizije što smatra i 23,08% anketiranih u trgovačkim društvima. Anketirani u revizorskim društvima (3,03%) smatraju kako uprava „izvrsno utječe“ na povećanje efikasnosti rada eksterne revizije, a anketirani u trgovačkim društvima ne smatraju da uprava izvrsno utječe na povećanje efikasnosti rada eksterne revizije.

4. ZAKLJUČAK

Odnos eksterne revizije i uprave trgovačkih društava još uvijek je tema koja ostavlja mnogo prostora za istraživanja i analize. Cilj ovog rada bio je pobliže objasniti ulogu eksterne revizije u odnosu na tijela trgovačkih društava, osobito uprave, njihove međuodnose i moguće utjecaje u radu eksterne revizije. Zbog kompleksnosti zadatka, definirane su dvije istraživačke hipoteze, a istraživanje je provedeno dvama ispitnim anketama na dva različita uzorka.

Postavljene hipoteze ispitivane su na dva uzorka, odnosno na uzorku revizorskih društava i uzorku trgovačkih društava. Ispitivanje je u slučaju prve hipoteze pokazalo kako ispitanici iz promatranih uzoraka imaju različita mišljenja u pogledu značajnosti utjecaja uprave društva na nepristranost i samostalnost eksterne revizije. Rezultati su tako pokazali, kako 84,85% ispitanika iz uzorka revizorskih društava smatra kako uprava društva ima znatan utjecaj na nepristranost i samostalnost eksterne revizije, dok je s druge pak strane 64,10% ispitanika iz uzorka trgovačkih društava mišljenja kako uprava društva nema značajniji utjecaj na nepristranost i samostalnost eksterne revizije. U skladu s ovakvim rezultatima prva se hipoteza iz perspektive uzorka revizorskih društava prihvaća, dok se iz perspektive uzorka trgovačkih društava ista odbacuje.

Ispitivanje druge hipoteze H_2, koja glasi kako uspješna suradnja uprave društva i eksterne revizije može značajno doprinijeti povećanju efikasnosti rada uprave i eksterne revizije, donijelo je ujednačenije odgovore ispitanika. Istraživanje je pokazalo podudarnost u mišljenjima ispitanika o utjecaju eksterne revizije na efikasnost rada uprave društva. U skladu s takvim rezultatima 96,67% ispitanika iz uzorka revizorskih društava smatra kako eksterna revizija ima pozitivan utjecaj na efikasnost rada uprave društva, dok je taj postotak na uzorku trgovačkih društava neznatno manji i iznosi visokih 94,87%. S druge strane, ne postoji ujednačenost u mišljenjima ispitanika u pogledu utjecaja uprave društva na efikasnost rada eksterne revizije. Istraživanje je u ovom slučaju pokazalo kako 54,54% ispitanika iz uzorka revizorskih društava smatra kako uprava društva ima utjecaj (nedovoljno, dobro, jako dobro i izvrsno utječe) na efikasnost rada eksterne revizije, dok čak 76,92% ispitanika iz uzorka trgovačkih društava smatra kako uprava društva ima utjecaj (nedovoljno, dobro i jako dobro utječe) na efikasnost rada eksterne revizije. S tim u vezi prihvaća se druga hipoteza prema kojoj uspješna suradnja uprave društva i eksterne revizije može značajno doprinijeti povećanju efikasnosti rada uprave i eksterne revizije.

Svrha ovog istraživanja ogleda se u pružanju znanstvenog doprinosa boljem poznavanju i razumijevanju problematike odnosa eksterne revizije i uprave trgovačkog društva. Ovim istraživanjem obuhvaćeno je zapravo samo jedno uže područje djelokruga rada eksterne revizije tj. odnos eksterne revizije i uprave trgovačkog društva. Time se u budućnosti otvara prostor daljnjim istraživanjima u ovom području, posebice kroz sagledavanje odnosa eksterne revizije s drugim, osim uprave, tijelima trgovačkog društva.

LITERATURA

Akrap, V. (2015): Revizija javnih poduzeća, Računovodstvo i financije, br. 7.

Blair, M. (1995): Ownership and control: Rethinking corporate governance for the twenty-first century, The Brookings Institution, Washington D.C.

Barbić, J., Buljan, V., Porobija, B.(1996): Organi dioničkog društva, Organizator, Zagreb.

Barbić, J. (2010.): Pravo društava, Organizator, Zagreb.

Chandler, A. (1994.): Scale and Scope: Dynamics of industrial capitalisam, Harvard university press, Cambridge.

Filipović, I. (2009): Revizija, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb.

HANFA (2010): Kodeks korporativnog upravljanja, [Internet], raspoloživo na:http://www.hanfa.hr/getfile/6627/Kodeks%20korporativnog%20upravljanja.pdf, [10.12.2015.].

HANFA (2011): Korporativno upravljanje, [Internet], raspoloživo na: http://www.hanfa.hr/HR/nav/203/korporativno-upravljanje.html, [10.12.2015].

Krasić, Š., Žager, L. (2009): Državna revizija, Masmedia d.o.o., Zagreb.

Messier, W. F. (1998): Revizija – priručnik za revizore i studente, Faber i Zgombić Plus, Zagreb.

Mintas-Hodak, Lj. (2010): Osnove trgovačkog prava, Mate d.o.o., Zagreb.

Međunarodni revizijski standardi, MRevS 250 – Razmatranje zakona i regulative u reviziji financijskih izvještaja, str. 212., raspoloživo na: http://www.revizorska-komora.hr/pdf/MRevS/1_KB-za-CIP-124.pdf.

Međunarodni revizijski standardi, MRevS 705 - Modifikacije mišljenja u izvješću neovisnog revizora, raspoloživo na: http://www.revizorska-komora.hr/pdf/MRevS/1_KB-za-CIP-124.pdf.

Narodne novine, (2015): Zakon o računovodstvu, Narodne novine d.d., Zagreb.

Narodne novine, (2005): Zakon o reviziji, Narodne novine d.d., Zagreb.

Narodne novine, (1993): Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine d.d., Zagreb.

OECD (2015): G20/OECD Principles of corporate governance, [Internet], raspoloživo na: http://www.oecd.org/corporate/principles-corporate-governance.htm, [01.12.2015.].

Pučko, D. (2005): Corporate governance in European transition economics: Emerging models, Management, Journal of contemporary management issues, 10 (1) str. 10-11.

Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012): Revizija: načela, standardi, postupci, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.

Soltani, B. (2009): Revizija: međunarodni pristup, Mate d.o.o., Zagreb.

Stainer, A. i Stainer, L. (1998): Business performance – a stakeholder approach, International journal of business performance management, 1 (1), str. 5.

Tipurić, D. (2008): Korporativno upravljanje, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb.

Tipurić,D. (2015): Korporativno upravljanje u Hrvatskoj, Centar za istraživanje i razvoj upravljanja d.o.o., Zagreb.

Tokić, S. (2014): Suradnja interne i eksterne revizije – prijedlozi i preporuke ECIIA. Čemu nas je poučila kriza? Računovodstvo i financije, br. 9.

Tušek, B., Žager, L., Barišić, I. (2014): Interna revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.

Tušek, B., Žager, L. (2006): Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.

Zagrebačka burza (2007): Kodeks korporativnog upravljanja, [Internet], raspoloživo na: http://www.zse.hr/UserDocsImages/docs/Kodeks_HR.pdf, [02.12.2015.].

Zagrebačka burza (2010): Objavljen novi Kodeks korporativnog upravljanja, [Internet], raspoloživo na: http://zse.hr/default.aspx?id=33485, [14.12.2015.]

POPIS SLIKA

Slika 1: Klasifikacija revizije 25

Slika 2: Faze revizijskog procesa 27

Slika 3: Primjer pozitivnog revizorskog izvješća 32

Slika 4: Primjer revizorskog izvješća s rezervom 34

Slika 5: Vrste revizorova mišljenja 35

POPIS TABLICA

Tablica 1: Tijelo unutar trgovačkog društva zaduženo za davanje prijedloga za imenovanje eksternog revizora 41

Tablica 2: Tijelo unutar trgovačkog društva zaduženo za utvrđivanje naknade za rad eksternog revizora 42

Tablica 3: Prikaz načina odvijanja komunikacije između eksterne revizije i uprave trgovačkog društva 43

Tablica 4: Prikaz razine pritiska na revizorska društva od strane uprave i drugih tijela trgovačkih društava 43

Tablica 5: Prikaz stajališta trgovačkog društva o mogućem postojanju utjecaja na rad eksterne revizije od strane uprave društva 44

Tablica 6: Stajališta revizorskih i trgovačkih društava o povećanju kvalitete financijskih izvještaja kao posljedica angažmana eksterne revizije 46

Tablica 7: Prikaz utjecaja eksterne revizije na povećanje efikasnosti rada uprave društva 46

Tablica 8: Prikaz utjecaja uprave društva na povećanje efikasnosti rada eksterne revizije 47

PRILOZI

PRILOG 1. - Anketa za revizorska društva

ISTRAŽIVANJE ODNOSA EKSTERNE REVIZIJE I UPRAVE TRGOVAČKOG DRUŠTVA

1) Koje je tijelo vaših klijenata, sukladno dosadašnjem iskustvu, zaduženo za davanje prijedloga za imenovanje eksternog revizora?
   a) uprava
   b) nadzorni odbor
   c) uprava i nadzorni odbor
   d) netko drugi.
2) Koje je tijelo vaših klijenata, sukladno dosadašnjem iskustvu, zaduženo za utvrđivanje naknade za rad eksternog revizora?
   a) uprava
   b) nadzorni odbor
   c) skupština / glavna skupština
   d) netko drugi.
3) Jeste li prilikom obavljanja revizijskih poslova doživjeli pritisak ili neko drugo ograničenje u radu od strane uprave vašega klijenta/vaših klijenata?
   a) ne, nikada
   b) rijetko
   c) ponekad
   d) često
   e) uvijek.
4) Jeste li prilikom obavljanja revizijskih poslova doživjeli pritisak ili neko drugo ograničenje u radu od strane drugih tijela (nadzornog odbora/skupštine, odnosno glavne skupštine) vašega klijenta/vaših klijenata?
   a) ne, nikada
   b) rijetko
   c) ponekad
   d) često
   e) uvijek.
5) Komunikacija eksternog revizora s upravom vašega klijenta/vaših klijenata odvija se:
   a) direktno
   b) indirektno, preko drugih tijela u društvu.
6) Smatrate li da eksterna revizija pridonosi povećanju kvalitete financijskih izvještaja društava čije financijske izvještaje revidira?
   a) da
   b) ne.
7) Smatrate li da eksterna revizija utječe na povećanje efikasnosti rada uprave društva čiji su financijski izvještaji predmet revizije?
   a) uopće ne utječe
   b) nedovoljno utječe
   c) dobro utječe
   d) jako dobro utječe
   e) izvrsno utječe
8) Smatrate li da uprava društva čiji su financijski izvještaji predmet revizije utječe na efikasnost rada eksternih revizora?
   a) uopće ne utječe
   b) nedovoljno utječe
   c) dobro utječe
   d) jako dobro utječe
   e) izvrsno utječe.

PRILOG 2. - Anketa za trgovačka društva

ISTRAŽIVANJE ODNOSA EKSTERNE REVIZIJE I UPRAVE TRGOVAČKOG DRUŠTVA

1) Koje je tijelo u vašem društvu zaduženo za davanje prijedloga za imenovanje eksternog revizora?
   a) uprava
   b) nadzorni odbor
   c) uprava i nadzorni odbor
   d) netko drugi.
2) Koje je tijelo u vašem društvu zaduženo za utvrđivanje naknade za rad eksternog revizora?
   a) uprava
   b) nadzorni odbor
   c) skupština / glavna skupština
   d) netko drugi.
3) Komunikacija uprave društva i eksternog revizora odvija se:
   a) direktno s eksternim revizorom
   b) posredno, preko drugih tijela društva.
4) Je li, sukladno vašoj dosadašnjoj praksi, bilo zahtjeva od strane uprave društva usmjerenih prema eksternoj reviziji kojima se pokušavalo utjecati na njezinu nepristranost i samostalnost?
   a) da
   b) ne.
5) Smatrate li da eksterna revizija pridonosi povećanju kvalitete financijskih izvještaja društava?
   a) da
   b) ne.
6) Smatrate li da eksterna revizija utječe na povećanje efikasnosti rada uprave društva?
   a) uopće ne utječe
   b) nedovoljno utječe
   c) dobro utječe
   d) jako dobro utječe
   e) izvrsno utječe.
7) Smatrate li da uprava društva utječe na povećanje efikasnosti rada eksterne revizije?
   a) uopće ne utječe
   b) nedovoljno utječe
   c) dobro utječe
   d) jako dobro utječe
   e) izvrsno utječe.

SAŽETAK

ODNOS EKSTERNE REVIZIJE I UPRAVE TRGOVAČKOG DRUŠTVA

Cilj ovog rada bio je pobliže objasniti ulogu eksterne revizije u odnosu na tijela trgovačkih društava, osobito uprave, njihove međuodnose i moguće utjecaje na rad eksterne revizije.

Zbog kompleksnosti zadatka, definirane su dvije istraživačke hipoteze, a istraživanje je provedeno dvama ispitnim anketama na dva različita uzorka.

Rezultati ispitivanja prve hipoteze pokazali su kako 84,85% ispitanika iz uzorka revizorskih društava smatra kako uprava društva ima znatan utjecaj na nepristranost i samostalnost eksterne revizije, dok je s druge pak strane 64,10% ispitanika iz uzorka trgovačkih društava bilo mišljenja kako uprava društva nema značajniji utjecaj na nepristranost i samostalnost eksterne revizije. U skladu s takvim rezultatima prva se hipoteza iz perspektive uzorka revizorskih društava prihvaća, dok se iz perspektive uzorka trgovačkih društava ista odbacuje.

Istraživanje je u slučaju druge hipoteze potvrdilo postojanje podudarnosti u mišljenjima ispitanika o utjecaju eksterne revizije na efikasnost rada uprave društva, ali i neujednačenost u mišljenima istih kada je u pitanju utjecaj uprave društva na efikasnost rada eksterne revizije. S obzirom na rezultate ispitivanja prihvaća se druga hipoteza prema kojoj uspješna suradnja uprave društva i eksterne revizije može značajno doprinijeti povećanju efikasnosti rada uprave i eksterne revizije.

Ovim istraživanjem obuhvaćeno je zapravo samo jedno uže područje djelokruga rada eksterne revizije tj. odnos eksterne revizije i uprave trgovačkog društva čime se u budućnosti otvara prostor daljnjim istraživanjima u ovom području, posebice kroz sagledavanje odnosa eksterne revizije s drugim, osim uprave, tijelima trgovačkog društva.

Ključne riječi: eksterna revizija, uprava trgovačkog društva, korporativno upravljanje, revizorsko izvješće

SUMMARY

RELATIONSHIP BETWEEN EXTERNAL AUDIT AND MANAGEMENT BOARD OF THE COMPANY

The aim of this study was to explain the role of the external audit in relation to the main boards of companies, especially the management board, their interrelations and possible influences in the work of the external audit.

Due to the complexity of the task, it was defined two research hypotheses, and research was conducted with two questionnaire, tested on two different samples.

Testing results of a first hypothesis showed that 84.85% of the audit companies sample considers that the company's management has a significant impact on the impartiality and independence of the external audit, and on the other hand, 64.10% of the sample companies were of the opinion that the management board of has no significant impact on the impartiality and independence of the external audit. In accordance with such results, the first hypothesis from the perspective of a sample audit companies accepted, while from the perspective of a sample of companies the same is dismissed.

The research is in the case of the second hypothesis confirmed the existence of similarities in opinion of respondents on the impact of external audit on the efficiency of the company management, but the disparity in opinion of the same when it comes to the impact of the company's management on the efficiency of the external audit. Considering the results of tests accepted the second hypothesis according to which the successful cooperation of the management board and external audit can significantly contribute to increasing the efficiency of administration and external audit.

The research includes in fact only one immediate area the scope of the external audit, ie., the ratio of the external audit and the management board of the company which in the future opens up space for further research in this area, especially through the consideration of external audit relationship with the other, other than the administration, the bodies of the company.

Keywords: external audit, the management of the company, corporate governance, audit report